Nordisk Nätverk för
Vuxnas Lärande

Få vardagen att fungera för alla

10 REPORTAGE
om grundläggande
färdigheter i Norden

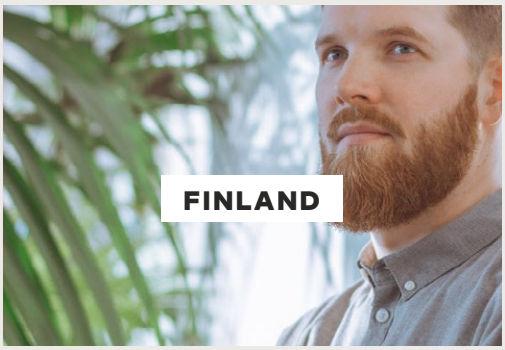

INNEHÅLL

3 Sammanfattning

4 Korta fakta om grundläggande färdigheter i Norden

SVERIGE

8 De får tekniken att fungera för alla

12 Digitalt sfi krävde uppfinnings-rikedom

NORGE

14 Utbildning för en enklare arbetsvardag

18 Digitalt spel ger träning i vardags-livets utmaningar

FINLAND

20 Projektbidraget blev räddningen under pandemin

23 Handledande lärare hjälper kollegor att bli mer digitala

ISLAND

26 Hvorfor må vi kunne regne?

30 Elsker denne jobben

DANMARK

34 Hun skal omsætte et paradigmeskifte i praksis

38 Nu kommer turen – måske – snart til de kortuddannede

SAMMANFATTNING

Samhället ställer idag allt högre krav på grundläggande färdigheter. Att ha svaga grundläggande färdigheter leder lätt till utanförskap.

I januari 2020 publicerade NVL:s nätverk för grundläggande färdigheter rapporten *Basic digital skills for adults in the Nordic countries – how can we turn challenges into opportunities?*.

Rapporten visar att de nordiska länderna ligger i framkant när det gäller digitalisering, men att ett stort antal vuxna i Norden fortfarande har låga grundläggande färdigheter inom flera områden. Att ha svaga grundläggande läs-, skriv- och räknefärdigheter kan också bli ett stort hinder i såväl vardags- som arbets- och samhällsliv.

Dessa individer riskerar att hamna utanför samhällets trygghetssystem. Rapporten visar också att det är svårt att nå ut till den här målgruppen.

Drygt ett år efter att rapporten släppts drabbades världen av covid-19-pandemin och stora delar av samhället stängdes ner. Såväl lärares som studenters digitala färdigheter prövades "den hårda vägen": ofta fanns inget annat val än att försöka undervisa digitalt.

Denna skrift består av en samling reportage om verksamheter och projekt i de nordiska länderna som har lyckats nå ut till individer med svaga grundläggande färdigheter i allmänhet och digitala färdigheter i synnerhet. Syftet med reportagen är att sprida kunskaper och erfarenheter samt att inspirera och lära av andra.

Några av frågorna som ställdes inför intervjuerna var:

- Hur når vi målgruppen i behov av grundläggande digitala färdigheter?
- Hur arbetar man med motiverande insatser? Och hur motiverar man eleven till att slutföra sina studier?
- Vilka verktyg använder vi för att stötta eleven i förberedelser, i att välja studier, att planera för studier samt i att genomföra och slutföra sina studier?
- Hur arbetar vi med anpassning och tillgänglighet?

Vi som arbetat med denna skrift
▸NVL:s nätverk för grundläggande färdigheter och NVL:s redaktörer:

Marja Beckman
Sverigeredaktör

Sigrún Kristin Magnusdottir
Islandsredaktör

Dorthe Plechinger
Danmarksredaktör

NVL 2021 © Nordisk nätverk för vuxnas lärande ▸**www.nvl.org** ISBN 978-952-7140-74-1 Layout Marika Kaarlela
Denna publikation har finansierats av Nordiska ministerrådet genom NVL:s strategiska medel.

KORTA FAKTA

om grundläggande färdigheter i Norden

▸ SVERIGE

I SVERIGE ÄR DET KOMMUNEN som är huvudman för den kommunala vuxenutbildningen (komvux) där Sfi – Svenska för invandrare är en av fem skolformsdelar. För att ha rätt att läsa på sfi krävs att du har fyllt 16 år, är bosatt i Sverige och saknar de grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till att ge.

Sfi har tre studievägar. De olika studievägarna riktar sig till personer med olika bakgrund, förutsättningar och mål. Studievägarna visar på vilken ingångskurs och progressionstakt som är lämplig. En elev påbörjar sina studier inom den studieväg och på den kurs inom studievägen som bäst passar hans eller hennes individuella förutsättningar. Bedömningen av vilken studieväg som är lämplig för en elev och vilken kurs inom studievägen eleven bör börja på ska utgå från en kartläggning av hans eller hennes kunskaper, förutsättningar och vad som i övrigt kan ha betydelse för möjligheterna att uppfylla kraven. Kurserna på de tre studievägarna får olika utformning beroende på elevens studievana, utbildningsbakgrund och kunskaper i svenska vid kursstarten. Kunskapskraven för en kurs är desamma oavsett studieväg.

Sfi kan också läsas på folkhögskola. Vissa privata utbildningsanordnare och studieförbund erbjuder Sfi, det beror på vad som upphandlats i kommunen, som i slutändan alltid är huvudman.

För vuxna som saknar grundläggande behörighet i andra ämnen än svenska är det möjligt att studera inom någon av komvux övriga skolformsdelar eller på folkhögskola för att få behörighet till högre studier.

▸ NORGE

DE NORSKA KOMMUNERNA har ansvaret för utbildningen och ska ska underlätta och anpassa undervisningen till individens livssituation (opplæringsloven, § 4A-1). Den kommunala vuxenutbildningen har egna kurser i grundläggande färdigheter, förutom att det är en integrerad del av norsk utbildning och de nuvarande läroplanerna i grundskolan för vuxna. Det ges också undervisning i grundläggande färdigheter hos andra offentliga och privata leverantörer.

Andra system:

- **Kompetansepluss:** bidragssystem för utbildning i grundläggande färdigheter i läsning, skrivning, räkning, muntlig, IKT och norska eller samiska. Verksamheter och frivilligorganisationer kan söka om pengar genom systemet, som ska bidra till att vuxna får nödvändig kompetens för att bemästra krav och omställning i arbetslivet.

- **Digidel och Digihjelpen:** Digihjelpen är ett nationellt program för digital delaktighet, som ger kommuner möjlighet att få bistånd och bidrag för etablering av lokala lågtröskeltjänster för sina invånare, ofta genom bibliotek eller servicecentra.

- Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (Hk-dir) har på uppdrag av Kunnskapsdepartementet utvecklat en räcka enkla digitala verktyg för slutanvändare som vill kontrollera sina grundläggande färdigheter och genomföra e-lärande.

▸ FINLAND

UTBILDNING SOM HANDLEDER för examensutbildning (Hux) inleds från och med 1.8.2022. I Hux-utbildningen kombineras de tidigare utbildningarna i övergångsskedet, det vill säga påbyggnadsundervisning i den grundläggande utbildningen, utbildning som förbereder för gymnasieutbildning och utbildning som handleder för yrkesutbildning. Hux-utbildningen är avsedd för personer som saknar examen på andra stadiet, och som av olika orsaker har behov av handledande utbildning.

En del av läroanstalterna för **fritt bildningsarbete** ordnar grundläggande litteracitet.

För dem som går ut grundskolan och omfattas av läroplikten inleddes i augusti 2021 vid folkhögskolorna en utbildning, Folkhögskoleåret. Utbildningen sträcker sig över ett läsår. Den är baserad på grunderna för läroplanen som gjorts upp av Utbildningsstyrelsen.

Den **grundläggande utbildningen för vuxna** består av tre skeden: ett läskunnighetsskede, ett inledningsskede och ett slutskede. Varje skede har en egen timfördelning. För varje studerande utarbetas en individuell studieplan där man definierar vilka studier den studerande behöver.

Målet för integrationsutbildningen för vuxna invandrare är att främja utvecklingen av språkkunskaper, samt främja möjligheterna till fortsatt utbildning och arbetsliv och öka de samhälleliga och kulturella färdigheterna samt livskompetensen.

Studier som stöder studiefärdigheterna (yrkesutbildning) Ibland har den studerande inte tillräckliga grundläggande färdigheter för att klara av studierna och avlägga examen. Då kan läroanstalten ordna studier som stöder studiefärdigheterna. Dessa studier hjälper den studerande att stärka sina grundläggande färdigheter.

▸ ISLAND

PÅ ISLAND FINNS inga specifika lagar om allmän vuxenutbildning, men utbildning för vuxna som saknar formell utbildning i Island regleras i lagen om vuxnas lärande från 2010 samt från 2011 som bygger på lagen från 2010. Lagen om arbetslivsrelaterad rehabilitering från 2012 har också betydelse för vuxnas lärande i Island. Här bör också nämnas lagar om gymnasieskolor från 2008.

På Island tillhör vuxenutbildning både det informella och formella skolsystemet där livslärande center, placerade i landets regioner, driver utbildningen.

Fræðslumiðstöð atvinnulífsins, FA, (Arbetslivets utbildningscenter) är ägd av Landsorganisationen, Arbetsgivarorganisationen, Kommunalförbundet, Organisation för statliga och kommunala anställda och Finansdepartementet. FA:s huvuduppgift är att utveckla och ha tillsyn med utveckling i vuxnas lärande enligt ovannämnd lag om vuxnas lärande, samt samarbeta med livslärande center på Island och andra specialister både på Island och utomlands. FA administrerar dessutom ”Utbildningsfonden”. Fondens roll är att öka tillgång till utbildningsmöjligheter för individer med kort formell utbildning och att skapa förutsättningar for vuxna att utnyttja möjligheterna till utbildning. Fonden finansierar vägledning, validering, utbildningsmöjligheter och olika utvecklingsprojekt för målgruppen.

Det skall också nämnas att många privata företag lär ut både funktionella färdigheter och isländska som andraspråk. Dessa utbildningsföretag behöver ansöka om certifiering hos Utbildningsdirektoratet för att kunna få medel till kurser.

Vuxna kan också läsa grundläggande ämnen i många gymnasieskolor även om det inte är vanligt.

▸ DANMARK:
Hvad er FVU, OBU, DSA...

FVU er et forberedende voksenundervisnings-tilbud til voksne over 25 år, der ønsker at blive bedre til at læse, stave, skrive eller regne (eller klare sig på engelsk og digitalt). For at deltage i FVU-dansk, -matematik, -engelsk og FVU-it kræves en screening, så man kan indplaceres på det trin, som man er klar til – eller evt. henvises til ordblindekurser for voksne, OBU. De enkelte trin afsluttes med en prøve, hvorefter man kan bevæge sig opad trinmæssigt. Det øverste trin svarer færdighedsmæssigt til folkeskolens 9. klasse. FVU tilbydes på VUC, i folkeoplysningens skoler, sprogcentre med flere og er som hovedregel gratis.

OBU er ordblindeundervisning for voksne, og er en særligt tilrettelagt undervisning, der har til formål at afhjælpe eller begrænse deltagerens læse- og skrivevanskeligheder. Denne undervisning foregår typisk på VUC og i folkeoplysningens skoler.

AVU er almen voksenuddannelse og et tilbud til voksne, som ønsker at forbedre deres almene kundskaber. AVU giver mulighed for at dygtiggøre sig i et eller flere fag på grundskoleniveau og er rettet mod voksne på 25 år og derover. Det foregår ofte på VUC.

FGU er den forberedende grunduddannelse for de under 25-årige, hvor man i et forløb kan få en almen grunduddannelse. På FGU hedder den AGU. Uddannelsen foregår på FGU-skoler.

DSA er Dansk som andetsprog for udlændinge og flygtninge. Det består af tre uddannelser, Dansk-uddannelse 1, DU1, for dem, der ikke kan læse og skrive eller kan det latinske alfabet. DU2 er for dem med kort skole- og uddannelsesbaggrund fra hjemlandet og DU3 er for dem, der kommer med en mellemlang eller lang skole- og uddannelses-baggrund.

AMU er arbejdsmarkedsuddannelserne, der ofte består af korterevarende fagrettede kurser, som man kan tage enkeltvis eller stykke sammen efter behov. De er kompetencegivende, og man får et uddannelsesbevis for hvert kursus, man gennemfører.

10 REPORTAGE ▸

 TEXT **MARJA BECKMAN** FOTO **MORA FOLKHÖGSKOLA**

De får tekniken att fungera för alla

Tack vare en unik kurs på Mora folkhögskola och en plattform som skapar förutsättningar för ett livslångt digitalt liv, får personer med intellektuell funktionsnedsättning ökad möjlighet att känna sig delaktiga i samhället.

Det som är innanför ramen är okej att göra på Zoommötet: låta alla vara med, lyssna på varandra, prata en och en. Utanför ramen finns det som inte är okej: Att avbryta varandra, prata i mobilen på lektionen eller att vara dum mot någon.

Ett annat bildstöd är en snurra med fotografier på alla kursdeltagare. Den snurran stannar på får prata.

När kursen Anpassad IT på Mora folkhögskola våren 2020 tvingades bli helt digital insåg personalen att de behövde jobba minst lika mycket med det pedagogiska som med det tekniska. **Kerstin Gatu** är ansvarig för den tvååriga halvtidskursen som vänder sig till vuxna med intellektuell funktionsnedsättning. Det är ingen ren IT-kurs, men det digitala är integrerat i kurserna i hälsa-mat, hälsa-rörelse, samhälle och kultur. Ambitionen att vara inkluderande och tydlig genomsyrar allt arbete. Skolan har märkt datorer och usb-stickor med deltagarnas foton och målat nagellack i olika färger på kontakter och knappar. På så sätt trycks rätt sladd in på rätt ställe. Andra tekniska lösningar är till exempel enkla script som gör att du bara behöver trycka på en grön knapp (målad med nagellack) för att ladda ner en bild och skicka den med e-post. Att själva få vara med och välja bilder och på andra sätt vara delaktiga i olika digitala projekt är väldigt stärkande för deltagarnas självförtroende.

Digital teknik ofta krångligare än nödvändigt

Att ha en intellektuell funktionsnedsättning kan bland annat innebära kognitiva svårigheter; förmågan att ta emot, lagra, bearbeta och plocka fram information är begränsad. Många har också svårt för att läsa och skriva, och att förstå och ha känsla för tid. För en del är det också svårt att göra sig förstådd i tal.

▲ **Kerstin Gatu, kursansvarig, med en av kursdeltagarna, som även får veta att de är experter på anpassad IT.**

För dessa individer kan datorer vara till stor hjälp. Det finns idag program för både rättstavning och att tala in och lyssna på text, och datorer kan påminna om tider som ska passas.

Problemet är att många hemsidor och program är svåra att förstå och navigera på. Nästan överallt i samhället krävs en grundläggande digital kompetens. Ett exempel är att många lokaltrafikbolag vid pandemiutbrottet förutsatte att alla hade en smart telefon och kunde betala sin bussbiljett via en app istället för att "blippa" biljetten i maskinen framme hos föraren.

– Att blippa ett kort i en maskin är kognitivt tillgängligt om man jämför med att ladda ner en app och betala sin biljett, sa forskaren **Stefan Johansson** nyligen på ett webbinarium, då den digitala plattformen Digijag presenterades.

Stefan Johansson arbetar för organisationen Begripsam som vill göra samhället mer tillgängligt, särskilt för personer med kognitiva svårigheter. Digijag utvecklas i samarbete med FUB, Riksförbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning. Projektet har även finansierats av Allmänna Arvsfonden. Kursdeltagarna på Anpassad IT är plattformens testpersoner.

– Stefan lärde dem ett nytt begrepp; de är experter på tillgänglig IT. Vi märker att våra deltagare får ökad självkänsla av att få vara delaktiga, att kunna handla, åka buss och hantera saker själva, säger kursansvariga Kerstin Gatu när vi träffas via Zoom. Stefan Johansson berättar:

– Behovet var ganska tydligt. Det behövs en plattform som alla klarar av att använda, även när det inte finns stödpersoner i rummet. Genom den ska man kunna använda allt möjligt som finns på internet. Vi bygger inte in människor i ett slutet litet eget internet. Via Digijag går det att besöka exempelvis Youtube eller Aftonbladet.

Licensen för att använda Digijag betalas av skolor, verksamheter, föreningar eller liknande. För individen ska det alltid vara gratis att använda Digijag. Den som får ett konto blir aldrig utkastad därifrån även om individen lämnar organisationen som köpte licensen.

– Vi kallar det en livsplattform. En grunläggande tanke är att har du en gång kommit in och börjat använda Digijag får du fortsätta göra det. Tanken är att man ska kunna fortsätta att leva med plattformen livet ut, säger Stefan Johansson.

Innehållet på Digijag bestäms av användaren själv. Nu finns till exempel en grupp som ska

underlätta vägen från ungdom till vuxen och en för sociala relationer.

På Digijag finns en integration av Youtube, där alla sidointryck som fyller den ordinarie Youtube-sidan är bortrensade. Det har gått att genomföra tack vare att Youtube släpper sina gränssnitt fria, något som exempelvis inte SVT Play gör i nuläget.

– Jag tycker det är lite konstigt att SVT inte vill upplåta sin plattform så att alla medborgare kan ta del av deras program, säger Stefan Johansson.

Låg digital kunskap på särskolan

Stefan Johansson önskar också att särskolan vore bättre på grundläggande digitala färdigheter.

– Har du gått i särskolan riskerar du att bli digitalt utanför. Förmågan att lära ut har inte alltid hängt med i utvecklingen. Förmågan att lära in finns hos de här personerna, och med rätt stöd kan de vara rätt digitala.

Vi får fånga upp det med vuxenutbildning, men det hade varit ännu bättre om de hade haft digitala kunskaper när de knallade ut ur skolan.

Anpassad IT är den enda kursen som finns i Sverige som riktar sig till den här målgruppen. Många stödboenden och dagliga verksamheter har inte ens wi-fi, och personalen saknar ofta digital kunskap. Därför utbildar Anpassad IT även stödpersonerna, till exempel anhöriga eller personal på dagliga verksamheter eller stödboenden.

▲ **Forskaren Stefan Johansson har utvecklat verktyget Digijag i samarbete med kursdeltagarna.**

Det finns fortfarande ett viktigt digitalt problem som inte är löst, och det är bristen på uppdaterade, enkla mejlprogram. Att kunna ta emot mejl och klicka på en länk är en del av den digitala infrastrukturen. På Anpassad IT används just nu "Easymail", ett program från 1990-talet, som är på väg att bli föråldrat.

– Om inte marknaden täcker ett behov ska Post-och Telestyrelsen finansiera det, men hittills har varken de eller någon på de stora e-postjättarna nappat. Det här är ett problem som vi inte riktigt vet hur vi ska lösa, säger Stefan Johansson.

Han berättar vidare:

– Det som är spännande för mig som forskare är att vi har jobbat på två plan samtidigt. Dels för att öka kompetensen, och dels att skapa enklare teknik. Vi som skapar tekniken gör det ofta krångligare än det behöver vara. Vi bygger in en massa krav på vad människor ska kunna genom att bygga krånglig teknik. Vi jobbar med Kerstins gäng, för om de säger "det funkar", är det svårt att hitta andra som inte tycker att det funkar.

Han berättar också de har visat Digijag för PRO (Pensionärernas Riksorganisation), och de är rätt förtjusta, enligt Stefan.

– Vi tror att vi har jobbat med de tuffaste kravställarna, och att vi därför kan nå ut till fler målgrupper.

Hur nå ut till målgruppen?

Kursen Anpassad IT har funnits sedan 2015 och är nu inne på sin tredje årskull. I början var det svårt att hitta kursdeltagare. Paradoxalt nog kan just bristen på digital kompetens ha skapat oro för att ens våga söka till kursen. En framgångsfaktor visade sig vara att vända sig till stödpersonerna. Mora folkhögskola har också haft draghjälp från Riksförbundet FUB, som bland annat har skrivit mycket om dem i sin tidning.

Kortkurser är ett annat sätt att nå ut till sökande. En junihelg i fjol ordnades en tvådagars kurs med femton deltagare. Flera av deltagarna på den korta kursen började sedan på den tvååriga kursen. Det betydde något att få prova på för att veta om det var något för dem innan de anmälde sig till en lång kurs.

Därtill försöker Mora folkhögskola finnas på mässor, på riktade informationsträffar och på workshops, just nu med stöd från Post- och Telestyrelsens Innovationstävling.

Utvecklingen av Digijag pågår hela tiden i samarbete med kursdeltagarna. För en tid sedan söktes tilläggsanslag för att skapa ett författarverktyg, där all intern information läggs in, till exempel kursträffar, utflykter och annat som ska hända. Därigenom får deltagarna större kontroll över sina egna liv och behöver inte alltid gå genom stödpersonerna.

– Vi skickar också ut pappersbrev till kursdeltagarna så att de är bärare av sin information och vet vad som ska hända innan deras stödpersoner vet det. Självständighet, delaktighet, att få vara med och välja, det är "basic" för alla människor, säger Kerstin Gatu.

Hotades av nedläggning

Kursen har normalt träffar en vecka i månaden (förutom när de tvingades bli digitala). Däremellan får deltagarna hemuppgifter. De är fortfarande den enda kurs i Sverige i sitt slag. Men det finns ett problem: Kostnaden. I december 2020 planerade skolan att lägga ner kursen av ekonomiska skäl.

– Om du är en person med en intellektuell funktionsnedsättning tror ingen att du kommer att klara dig utan personal. Många medicinerar och behöver övervakning även på natten. De kostar mer än vad skolan får i ersättning. Men när nedläggningshotet kom blev det opinion och region Dalarna gick ut och finansierade. Nu håller Folkbildningsrådet på att utreda hur det ser ut för den här gruppen, om fler liknande kurser har lagts ner, berättar Kerstin Gatu.

Ett annat problem är att projekt som finansieras av exempelvis Allmänna arvsfonden har svårt att överleva efter att finansieringen tagit slut. Men i Digijags fall är Stefan Johansson inte orolig. Genom att de säljer licenser till kommuner och organisationer har de hittat en modell som gör att livsplattformen kan fortsätta att leva och utvecklas.

– Vi har blivit ganska bra på att fortsätta även när projektmedlen är slut, säger han.

– Kax-faktorn har ökat oerhört bland våra stödpersoner, konstaterar Kerstin Gatu. Hon berättar också om en deltagare som fick covid och blev inlagd på IVA.

– En stödperson berättade hur tacksamma de var att han kunde använda e-post för att kommunicera med omvärlden. Det måste vara hemskt att vara isolerad på IVA bland rymdmänniskor samtidigt som man har svårt för att uttrycka sig.◆

Läs mer

- natsakra.se är en sajt som skapats eftersom målgruppen lätt far illa på internet. I funktionsnedsättningen ligger att inte kunna läsa av andras intentioner, att inte förstå vad som är sant eller falskt.
- På begripsam.se finns en skuggundersökning till Internetstiftelsens årliga undersökning "Svenskarna och internet": "Svenskarna med funktionsnedsättning och internet".
- Länk till Anpassad IT på Mora folkhögskola: www.morafolkhogskola.se/kurs/anpassad-it-2020

Intellektuell funktionsnedsättning

Den som har intellektuell funktionsnedsättning har ofta svårt inom följande områden:

- **Teori.** Det vill säga kunna föreställa sig saker i tanken. Till exempel att läsa, skriva, räkna och annat som tränas i skolan.
- **Socialt samspel.** Det vill säga hur man umgås med andra. Att bedöma andra människor och situationer.
- **Praktiska saker.** Det vill säga vardagliga aktiviteter som till exempel att tvätta sig, klä på sig, städa och ha hand om pengar. (Källa: 1177.se)

Sammanfattning

- När kursen *Anpassad IT* på Mora folkhögskola våren 2020 tvingades bli helt digital insåg personalen att de behövde jobba minst lika mycket med det pedagogiska som med det tekniska. De arbetade mycket med bildstöd och färger.
- Forskaren Stefan Johansson på organisationen Begripsam har, i nära samarbete med kursdeltagarna och folkhögskolan, utvecklat en digital plattform som är anpassad för personer med kognitiv funktionsnedsättning.

 TEXT **MARJA BECKMAN** FOTO **PER JERNRYD/MALMÖ STAD**

Digitalt sfi krävde uppfinningsrikedom

Villkoren för sfi-undervisningen i Malmö ändrades snabbt när pandemin kom. Lärare och skolledning fick lov att hitta på snabba lösningar för att nå sina elever.

Före våren 2020 var det digitala bara ett inslag i den ordinarie undervisningen på sfi i Malmö. Det var också en del av skolans demokratiseringsuppdrag för att eleverna skulle kunna ta del av samhällstjänster, till exempel sina barns skolgång.

Vid pandemiutbrottet ställdes allt på sin spets eftersom skolorna tvingades stängas helt. För många sfi-elever gick det bra att flytta de fysiska lektionerna till digitala plattformar, men det fanns en grupp elever som saknade både telefon och internetuppkoppling och som knappt heller kunde tala svenska. Skolan löste det genom att skicka hem papper med övningar, tillsammans med förfrankerade kuvert. Några har de också mött upp ute på skolgården så att eleverna har kunnat lämna över uppgifter.

– Vi fick lov att laga efter läge, och det var det bästa vi kunde åstadkomma då, berättar **Josephine Herslow**, rektor på sfi i Malmö.

Whatsapp-lektioner

Så småningom började skolan låna ut bärbara datorer och wifi-stickor till dem som saknade enheter och uppkoppling. Lärarna fick också lov att vara uppfinningsrika och hitta på lösningar utifrån situationen. De märkte till exempel att många nyanlända använder appen Whatsapp för att hålla kontakt med sina hemländer. Därför började de ha Whatsapp-lektioner, med både videosamtal och skriftliga uppgifter via appen.

– Whatsapp är ingen plattform vi brukar använda, men här gällde det att tänka utanför boxen, säger Josephine Herslow.

Lärarna tvingades också att planera om lektionerna. När de hade fysiska lektioner brukade alla vara på plats i ett klassrum i tre-fyra timmar i sträck, något som kan bli övermäktigt i den digitala världen. Istället hade de kortare lektioner via videosamtal, sedan fick eleverna arbeta själva utan att vara uppkopplade. Ibland skapades mindre grupper och ibland genomfördes enskilda lärarsamtal.

Digitala och fysiska lektioner är väldigt olika

Sammanfattning:

- När pandemin slog till tvingades Sfi (Svenska för invandrare) i Malmö snabbt ställa om till digital undervisning. De fick vara uppfinningsrika och flexibla för att nå dem som inte klarade omställningen, delade bland annat ut bärbara datorer och wifi-stickor. I nödfall användes appen Whatsapp för digitala lektioner och inlämningsuppgifter.
- Komvux i Malmö kan tack vare sin storlek erbjuda flexibilitet, med lektioner på flera olika tider på dagen och även rena distanskurser.

varandra. De digitala gruppsamtalen kräver mer struktur, man måste tala en och en, och utrymmet för spontana muntliga frågor till läraren minskar.

– Men det har blivit bättre över tid. När vi började var ju det här ganska oprövad mark, säger Josephine Herslow.

En del elever har inte mäktat med och tvingats avbryta studierna. Det kan vara förödande för den som måste studera på sfi för att behålla sitt försörjningsstöd, men många av eleverna studerar på sfi frivilligt och hittar försörjning på annat håll.

Sfi i Malmö har sedan tidigare vana av att arbeta uppsökande. De har till exempel en lärare som besöker öppna förskolan och erbjuder svenskundervisning till nyblivna föräldrar. När skolan öppnade upp under hösten erbjöds alla elever som avbrutit sina studier på grund av pandemin att återgå till sina studier igen.

Framåt hösten 2021, när samhället äntligen ser ut att kunna öppnas upp igen, planerar Malmö stad en kampanj för att nå blivande sfi-elever. De ska till exempel annonsera i bussar, köpcentrum och på bibliotek.

Stort elevunderlag ger mer flexibilitet

Tack vare att Malmö har så stort underlag för sfi har man också kunnat erbjuda flexibel undervisning.

– Där kan eleverna välja att ha lektioner när de har tid: de kan välja mellan lektioner på förmiddagen, eftermiddagen eller kvällen. Flexibiliteten passar dem som till exempel kör taxi, jobbar inom sjukvården eller kanske har ett av de där gigjobben då de inte vet när arbetsgivaren ska ringa nästa gång. Det ska vara möjligt att läsa sfi trots att man inte har ett regelbundet liv, säger Josephine Herslow, som är medveten om att Malmö har lättare att vara flexibla på grund av sin storlek. Hon har pratat med kollegor i mindre kommuner där det inte är lika enkelt att erbjuda flexibel undervisning.

Omställningen – både till det digitala och till kraven på ökad flexibilitet, har förstås varit tuff för många lärare, men Josephine Herslow ser också fördelar.

– Vi känner ändå att den här digitala resan som vi fick göra med tvång ändå för något positivt med sig, den skulle annars ha tagit flera år. Det är många lärare som säger att de saknar sina kollegor och möjligheten att träffas och diskutera saker spontant. Det är snarare det som har varit jobbigt.◆

Utbildning för en enklare arbetsvardag

▲ Att studera ämnen som rör arbetsvardagen, inom ett område man behärskar, är ofta lättare för den som har dåliga erfarenheter av skolan.

▼ **NORGE** TEXT **MARJA BECKMAN** FOTO **FØNIX**

Hos yrkesutbildarna Fønix i Norge har många deltagare negativa erfarenheter från skolan. Med grundläggande utbildning som är tydligt kopplad till arbetet ökar deras motivation.

Fønix AS arbetar på uppdrag av bland andra NAV (Arbets- och välfärdsförvaltningen i Norge). Fønix har flera inriktningar, både rena yrkesutbildningar och arbetsträning efter sjukskrivning. I denna intervju med konsulenterna **Ingrid WIlhemsen** och **Marit Becker** ska vi främst tala om deltagare som har en anställning men saknar vissa grundläggande färdigheter.

Utbildningarna, som oftast görs på initiativ av deltagarnas arbetsgivare, är nära kopplade till yrkeslivet och innebär både klassrumsundervisning och praktiska övningar på arbetsplatsen. Ett mål med utbildningarna är en enklare arbetsdag. På sikt kan utbildningarna också leda till ett fagbrev – ungefär lärlingsbrev eller lärlingsbevis – som ibland är en förutsättning för en fast heltidsanställning och en högre lön.

Idag behövs både digitala, skriftliga och räknefärdigheter på de flesta arbetsplatser, även när jobbet i sig är praktiskt. Det kan handla om att ta till sig skriftlig säkerhetsinformation, att lönerapportera i ett speciellt system eller att beräkna till exempel rengöringsmedel eller recept. Det kan också handla om att använda tekniska system för att dokumentera olika arbetsmoment. Fønix ser alltid till att utbildningarna sker i samma program som används på arbetsplatsen.

Fønix

- Mellan 1500 och 2000 deltagare läser någon av Fønix yrkesinriktade utbildningar. Varje år får ungefär 500 individer lärlingsintyg (fagbrev) genom Fønix.
- **Läs mer** om Fønix på deras hemsida
  ▸ www.fonix.as

– Vi ser till exempel lokalvårdare som tvingats att använda iPad på jobbet, för att dokumentera vilka områden som blivit städade, berättar Marit Becker.

Dokumentationskraven kan leda till att människor faller ifrån arbetsmarknaden.

Riskfyllt med språksvårigheter

För utlandsfödda kan språksvårigheter vara ett hinder. Därför erbjuder Fønix undervisning i arbetsnorska, med fokus på vad individerna behöver kunna i sitt arbete. Fønix har skapat digitala "ordböcker" i Excel, där det går att söka på vanliga föremål som används på arbetsplatserna och få den översatt till en bild. Det finns även ordböcker med översättningar till och från ett par olika språk.

– Vi ser personer som arbetar inom vården och som har läst en viss nivå av grundläggande norska. De vet kanske vad en arm är, men de vet inte orden för överarm, underarm, armbåge, skuldra, och så vidare, säger Ingrid Wilhelmsen.

Inom vissa yrken ställs krav på att de anställda har uppnått en viss språklig nivå enligt Europaskalan. Detta motiveras med att arbetsvardagen blir osäker om medarbetarna saknar ett gemensamt språk – missförstånd sker lätt och felaktiga beställningar kan till exempel göras på grund av språkförbistring.

Nyligen hade Fønix ett särskilt projekt för billackerare.

– Vi kontaktades av arbetsgivare som hade flera skickliga lackerare, men på grund av språk- och räkneproblematik skedde många missförstånd. Det hände att lackerarna antingen gjorde mer eller mindre än de skulle göra för att de inte kunde läsa skaderapporten. Det ledde till frustration och missnöjda kunder, berättar Ingrid Wilhelmsen.

Språksvårigheter kunde också leda till ekonomiska problem eftersom saker inte blev klara i tid. Någon hade råkat lacka två skärmar i stället för en på grund av missförstånd, något som gjorde att budgeten sprack.

Man tänker inte alltid på att grundläggande räknekunskaper behövs i många olika yrken.

För kockar kan det handla om att räkna ut hur ett recept ska anpassas till olika kvantiteter. Lokalvårdare måste kunna räkna ut hur mycket rengöringsmedel som ska användas till olika ytor, både av ekonomiska skäl och av miljöskäl.

– På utbildningarna ägnar vi ganska mycket tid åt att göra den sortens uträkningar, berättar Ingrid Wilhemsen.

Motiverande med lättare arbetsvardag

Det är vanligtvis arbetsgivarna som kontaktar Fønix och vill att deras anställda ska gå utbildningarna. Även om de anställda, på grund av dåliga erfarenheter tidigare i livet, kan känna motstånd mot skolsituationen har Ingrid Wilhelmsen och Marit Becker aldrig upplevt att någon känt sig tvingad att gå en kurs.

– När du är vuxen och ska ta en kurs som inte nödvändigtvis leder till högre inkomst eller ger mer kompetens ska det finnas en avsikt med det. Om avsikten är att du får en lättare arbetsvardag, så får du mer motivation till det, säger Ingrid Wilhemsen.

En annan motivationsfaktor kan vara att kursen är början till att få ett fagbrev (ungefär lärlingsbrev/lärlingsintyg) som ofta behövs för att få en fast anställning och ibland även en kraftigt höjd årslön. Inom vården finns tydliga fördelar med fagbrev, utan dem kan du inte få garanterad anställning på mer än 30 procent, utan tvingas springa runt på tillfälliga och osäkra anställningar.

– Proven till lärlingsintygen måste alltid skrivas på norska, det kan inte skrivas på engelska eller på annat sätt. Det ingår ett teoriprov och ett praktiskt prov. Om du är 23 år eller yngre kan du få en lärlingsutbildning. Men våra deltagare är ofta vuxna som har lång yrkeserfarenhet men ingen formell utbildning, säger Marit Becker.

– Vi har till exempel deltagare från industrin eller olika låglöneyrken som har jobbat i trettio år på samma verksamhet, men inte har fullföljt gymnasiet. De har en enorm ryggsäck med realkompetens i kroppen med sig men de har inte formaliserat den än, säger Ingrid Wilhelmsen.

En del deltagare har svårt att läsa och skriva, och det gäller inte bara utlandsfödda. Det kan också upplevas som svårt att använda datorer. Proven görs på en dator, så även digital träning kan behövas.

För dem som har dyslexi finns också möjlighet att studera i en mindre grupp med muntlig och skriftlig undervisning. Fønix har två lärare med extra specialkunskap om deltagare med särskilda behov.

– Vi hade en ung deltagare som var dyslektiker. Han var en väldigt duktig undersköterska. Han hade aldrig haft någon motivation för att klara skolan, men blev uppmuntrad av sin arbetsgivare. Han fick ett specialupplägg för att genomföra utbildningen utifrån sin diagnos, och kunde genomföra provet skriftligt.

När han fick resultatet drog han sig för att öppna det, han trodde att det hade gått dåligt, men det visade sig att han fick näst bäst i gruppen.

Han hade väldigt dålig erfarenhet från skolan, men här låg fokus på hans yrke. Det gällde sådant som han kunde, berättar Ingrid Wilhelmsen.◆

Sammanfattning

Norska Fønix arbetar oftast på uppdrag av arbetsgivare vars anställda behöver förbättra sina grundläggande färdigheter i till exempel räkning, läs och skriv och digitala kunskaper.

Tack vare att arbetet är yrkesinriktat lyckas utbildningarna ofta nå även de som har dåliga erfarenheter från skolan.

▶ För den som lär sig ett nytt språk och samtidigt arbetar inom vården räcker det inte att kunna ordet arm, du måste också kunna exempelvis överarm, underarm, armbåge, skuldra, och så vidare.

▼ **NORGE** TEXT **MARJA BECKMAN** FOTO **PRIVAT**

Digitalt spel ger träning i vardagslivets utmaningar

Spelet Kompis utvecklades för att träna personer i grundläggande kunskaper. När det prövades på en testgrupp visade det sig att målgruppen hade andra behov än man först trott.

”Vi fick ett uppdrag från Kunskapsdepartementet för att skapa enklare verktyg som skulle kartlägga grundläggande digitala färdigheter, men också innehålla någon form av e-lärande. Vi skapade först några enkla självtester och verktyg i räkning, läsning, skrivning, muntlig kommunikation och digitala färdigheter, berättar **Eline Wigdel**.

Hon arbetar med grundläggande digitala färdigheter på Direktoriatet for høyere utdanning og kompetanse i Norge. Där samordnar hon digital vägledning, bland annat med Digidel, som utvecklar resurser till vägledare som jobbar ute i landets kommuner, exempelvis bibliotek, servicecentrum och inom frivilligsektorn.

▲ Eline Wigdel

Ett av verktygen är onlinespelet Kompis som ligger öppet och tillgängligt för exempelvis lärare som vill ge sina elever ett verktyg att öva med.

– Vi tror att de flesta som använder det gör det inom organiserad utbildning. Det är inte så många privatpersoner som går in på våra webbsidor. Men vi har gjort kampanjer i sociala medier och på biblioteken för att öka uppmärksamheten för detta verktyg.

Hjälp din avatar genom vardagen

I spelet väljer du en avatar som du ger ett namn. Du ska hjälpa din avatar genom en vanlig vardag. På morgonen ska avataren till exempel dosera sitt kaffe, och frågan lyder: Om receptet visar 6 skedar kaffe till 1 liter vatten, hur mycket ska hon ha till halva receptet? Därefter får avataren i uppgift att läsa av grafer och linjer för att bedöma utomhustemperaturen. Senare på dagen ska hon räkna ut vad hon har råd att äta till lunch, och på kvällen kan det till exempel handla om att hitta vägen hem till sonens kompis utifrån en beskrivning. Vissa av frågorna handlar också om artighetsfraser, som hur man frågar efter en viss vara i matbutiken.

– Vi ville beskriva vardagliga situationer, istället för konstruerade problemställningar som man ofta får i lärandesituationer, säger Eline Wigdel.

Spelet innehåller ganska många moment. Varje gång spelaren klarar ett moment får hon eller han stjärnor. De som skapar ett konto behöver inte ta sig igenom hela spelet på en gång utan kan pausa och fortsätta där de sist slutade.

Förutfattade meningar stämde inte

Under utvecklingen av spelet testades det i två rundor på försökspersoner. Eline berättar att många förutfattade uppfattningar om vad målgruppen ville ha kom på skam.

– I första versionen hade spelet mer ”spelprägel”, med konfetti, färger och figurer, som vi trodde skulle vara motiverande, men det

Elines tips till dig som vill skapa ett pedagogiskt spel:

Tips!

- Ta in brukartester på riktiga målgrupper så tidigt som möjligt. Vi missade inte så mycket på innehållet, för där hämtade vi innehåll från lärandemålen och vad vi visste fungerade för målgruppen. Men vi la lite för mycket tid på att tänka alltför avancerat i förhållande till vad den här målgruppen behöver.
- Inloggningen måste vara lätt så att det inte blir ett hinder att komma in i spelet. Vi var lite rädda för att sätta för låg nivå så att folk skulle känna sig förnärmade, men det var också en insikt, att ingången kan vara ganska enkel, så länge det handlar om en progression.
- Ha ett realistiskt tidsperspektiv. Det tar tid att utveckla den här sortens produkter.
- Vår viktigaste motivation för att skapa spelet var att sätta saker i ett sammanhang. Alla aktiviteter man gör i vardagen är också digitala. Skapa realistiska och igenkännbara situationer och få med alla de grundläggande färdigheterna, inte bara det digitala.

visade sig att de svagaste brukarna inte klarar utmaningen i att tolka så många bilder. Och rött associeras ofta med att man har gjort något fel och väcker obehagliga känslor, kanske på grund av tidigare skolerfarenheter, säger Eline Wigdel.

Det är viktigt att spelet fungerar på alla sorters enheter, både dator, iPad och mobil. Programmerarna fick lägga mycket tid på att lösa det så att spelet skulle ge exakt samma intryck i alla enheter.

Inloggningen förenklades

Det visade sig också att de måste tänka till om inloggningen till spelet, så att den inte blev för svår.

– Många är skeptiska till att skapa användarnamn och lösenord. Att använda en e-postadress som användarnamn är för svårt för många i målgruppen, de har inte ens någon e-postadress eller vet inte hur den ska användas. Därför bestämde vi att de skulle logga in med sitt telefonnummer istället, de flesta har i alla fall en telefon.

– Många som har svaga grundläggande färdigheter har utvecklat strategier för att svårigheterna inte ska vara ett hinder i vardagen. Det är inte alla som ens vet om att de har utmaningar, för det är lite pinsamt. Vi valde att ge dem en möjlighet att välja en avatar, antingen en som liknade dem själva, eller så kunde det vara en kompis som de hjälpte. När vi gjorde användartester förstod vi att den delen var väldigt viktig, berättar Eline Wigdel. ◆

Spelet Kompis finns tillgängligt för alla på ▸kompetansenorge.no/test-deg-og-tren

Sammanfattning

Kompis är ett onlinespel, utvecklat på uppdrag av Kunskapsdepartementet i Norge. Det ger möjlighet att träna på vardagliga grundläggande färdigheter i sin egen takt. Att utveckla ett sådant verktyg gav en del insikter om hur människor med låga grundläggande färdigheter fungerar.

▼ **FINLAND** TEXT **MARJA BECKMAN** FOTO **PRIVAT**

Projektbidraget blev räddningen under pandemin

För vuxenutbildarna Omnia i Finland var ett projektbidrag från Utbildningsstyrelsen avgörande för att deras deltagare med låga grundläggande färdigheter skulle kunna fortsätta sin utbildning under pandemin.

Pandemiutbrottet våren 2020 innebar en enorm omställning för de flesta skolor, också för de finska utbildarna Omnia. På ett veckoslut skulle de ställa om från klassrumsundervisning till digital undervisning. Digitala möten via Teams och skolplattformen Moodle hade använts bland lärarna internt och på de mer avancerade klasserna, men omställningen blev en riktig utmaning för **Réka Aarnos**, som är lärare för deltagare på grundläggande nivå.

– Vi prövade med WhatsApp som många har, men det var inte säkert eftersom ditt telefonnummer syns. För kvinnliga studenter som levde med skyddad identitet var det omöjligt att använda WhatsApp i gruppchatter, risken att det nådde någon landsman som kände ex-maken var alltför stor.

Lärarna kunde därför bara använda WhatsApp i en-till-en-kommunikation, då lärarna till exempel kunde skicka ett röstmeddelande med en instruktion och deltagaren kunde ta en bild på sin uppgift och skicka tillbaka den, berättar Réka Aarnos över ett videosamtal.

Det var också få studenter som hade egna datorer hemma. Att enbart arbeta med mobiltelefoner räckte inte. Men hösten 2020 fick skolan projektpengar som Utbildningsstyrelsen delade ut med anledning av pandemin. Med de pengarna kunde man köpa 40 digitala enheter, främst så kallade Chromebooks, som deltagaran kunde använda.

– I en och en halv månad den hösten kunde vi ha klassrumsundervisning eftersom restriktionerna lättade, och då hann vi lära deltagarna hur de skulle skapa användarnamn, ta hand om sina lösenord och göra stora bokstäver på tangentbordet, bland annat. Flera deltagare saknade internetuppkoppling hemma och hade inga släktingar eller vänner som kunde lära dem

”

De grundläggande kunskaperna kan ta upp till ett halvår att lära sig, konstaterar Réka Aarnos.

Digitala verktyg och appar som används på Omni:

- Kaizala – ett kommunikationsverktyg som ingår i Microsoft Office-paketet och påminner om WhatsApp men är säkrare för integriteten. Du kan skriva, skicka bilder, filmer, länkar och ljudfiler samt prata genom appen.
- Puhutaan (Vi pratar/Vi snakker) – träning i uttal med bildstöd
- Wordwall – med bilder som illustrerar ord får deltagarna öva på hur orden stavas.
- Sajten Perusetti med samlade digitala läromedel: https://perussetti.fi
- I skolplattformen Wilma kan deltagarna läsa sina scheman, se sin lärandeutveckling och mycket annat. I laptopversionen är kurserna pedagogiskt färgkoordinerade och deltagarna kan till exempel se hur vilka kurser som är obligatoriska och hur de klarat av olika kurser, och vad som saknas. Wilma används av en stor del av landets skolor.

– Med hjälp av Wilma är det lättare att förklara varför de måste studera och anstränga sig, och verktyget gör det lättare att förklara varför de till exempel måste gå till en annan skola, säger Réka Aarnos.

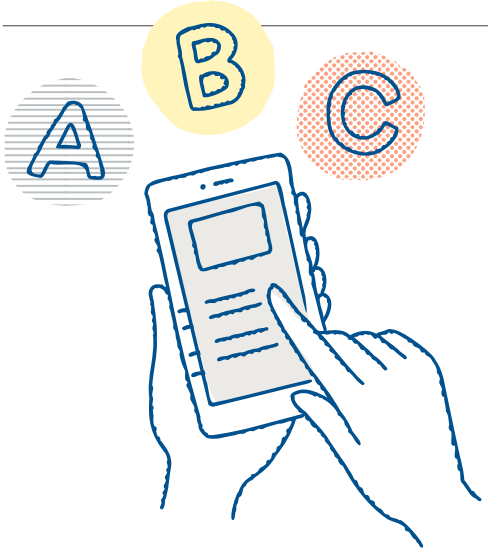

Sammanfattning

Finländska utbildarna Omnia fick under pandemin ett projektbidrag från Utbildningsstyrelsen, som underlättade för att deltagare med låga digitala kunskaper kunde delta i digital undervisning.
Omnia har också skapat en sajt där litteracitetslärare delar med sig av digitala utbildningsverktyg som de själva har skapat.

att använda Teams och andra program. Det var tur att vi fick den tiden, säger Réka Aarnos.

I november 2020 skärptes restriktionerna igen. Tack vare introduktionen i klassrummet i början av hösten kunde deltagarna arbeta på distans med hjälp av sina nya Chromebooks.

Digilärare på heltid

Réka Aarnos var tidigare lärare i finska som andraspråk, men har nu gått över till att enbart arbeta med undervisning i digitala färdigheter.

Skolan har drygt 300 elever på grundläggande nivå. Av dessa behöver ungefär 100 litteracitetsundervisning innan de kan gå vidare till andra ämnen. Skolan beräknar att litteracitetsundervisningen ska max ett år. De som inte kan tillgodose sig grundläggande läs- och skrivkunskaper efter ett år hänvisas oftast till andra studieformer.

Efter det första året ska deltagarna ha med sig vissa kunskaper som kanske verkar självklara för andra, men som kan vara nog så svåra. Det kan till exempel handla om att förstå hur ett lösenord måste skrivas, att koppla upp mot wi-fi eller mobilens nätverk, eller att koppla in hörlurarna via Bluetooth. Att skriva med stora och små bokstäver på tangentbordet är lite extra svårt för den som har ett annat alfabet på hemspråket, eller som inte kan skriva och läsa alls.

– De grundläggande kunskaperna kan ta upp till ett halvår att lära sig, konstaterar Réka Aarnos.

Nästa steg är att kunna göra grundläggande informationssökande, till exempel en reseplanering.

Ofta integreras det digitala med andra ämnen, som räkning, skrivning och muntliga övningar. Att motivera deltagarna att arbeta självständigt är ofta en utmaning.

En annan utmaning är att hålla kvar de nya lärdomarna och utnyttja den dyra utrustningen nu när restriktionerna har släppt. Lärarna är överlyckliga över att slippa undervisa digitalt. Men Réka Aarnos försöker få deltagarna att fortsätta arbeta online. Inte minst nu när skolan satsat så mycket pengar på digitala enheter. Hon är en av skolans ”digilärare” och får lite extra lön och arbetstimmar för att även utbilda sina kollegor i digitala verktyg.

Fler delar med sig av studiematerial

Under pandemin tvingades många lärare skapa att egna digitala läromedel och utveckla metoder som kunde förmedlas digitalt. Allt fler lade ut sina filmer och sitt material på nätet så att kollegor över hela landet kunde inspireras och ta efter.

– Lärarna gjorde verktygen enbart för sina egna studenter, men vi fick vetskap om dem genom vårt Facebooknätverk. Vi bad lärarna att göra materialet offentligt och skapade webbsajten Perusetti där vi samlar allt digitalt material för olika grundläggande kurser.

– Studiematerial som är gjort för infödda finsktalande elever passar inte oss, för våra studenter kan inte tala finska på den nivå som behövs för att de ska förstå. Vårt material måste vara gjort för invandrare som inte har språket, antingen med väldigt enkelt språk eller visuellt material utan språk. Den här gruppen har också mycket låga grundläggande färdigheter i andra ämnen, säger Réka Aarnos.

Heterogen grupp

Réka Aarnos berättar att Omnia har vissa digitala mål som eleverna på grundläggande nivå ska klara innan de når nästa steg, till exempel att digitalt kunna meddela läraren om de är frånvarande. Men gruppen är också heterogen, med deltagare på flera olika nivåer.

– När vi behöver hjälpa dem som är svagare får de med mer kunskap arbeta på skolans iPads, berättar hon.

– Ibland är det både sorgligt och glädjande att se att den här eleven hade kunnat bli kirurg om hon fått de rätta förutsättningarna när hon var sex år. I andra fall är det svårt att se vad som är fel. Det kan ibland vara dyslexi, men tyvärr är de verktyg som finns inte anpassade till dem som inte har finska som modersmål. Ibland ringer vi arabiska speciallärare, men det fungerar inte för dem som aldrig har kunnat läsa. För en del är det fråga om mental hälsa. Vi är bara lärare, vi kan inte lösa alla problem. Vi kan hänvisa till specialyrkesläroanstalter, där det också går studenter med speciella behov. Men alla vill inte det. Det kan vara en kulturell fråga, för människor som kommer från länder där funktionsnedsatta personer placeras på ställen där man inte ser dem, funderar Réka Aarnos. ◆

▼ **FINLAND** TEXT **MARJA BECKMAN** FOTO **PRIVAT**

Handledande lärare hjälper kollegor att bli mer digitala

2015 startade Finland ett handledarsystem (”tutorlärare”) där vissa lärare utbildades i digitala färdigheter och undervisade sina kollegor. Det visade sig vara en lyckträff när pandemin slog till våren 2020.

Finland lyckades rätt bra att överbrygga den digitala klyfta som uppstod under pandemin. En viktig nyckel var det interna handledarsystem med syftet att förbättra lärarnas digitala färdigheter, som påbörjades redan 2015. Men fler åtgärder behövs.

Jaakko Vuorio är koordinator på Utbildningsstyrelsen och arbetade bland annat med en rapport om den digitala klyftan efter coronapandemin, som släpptes våren 2021.

– Arbetet med rapporten började ganska direkt efter pandemins utbrott. Vi samlade in nationella data om hur vi lyckats i distansutbildning och jämförde med vad som har hänt i andra delar av världen kring distansundervisning i samband med pandemin, berättar han.

En stor mängd internationella rapporter har lästs inför arbetet med Utbildningsstyrelsens rapport. Ur ett större internationellt perspektiv

kan de digitala klyftorna vara förödande för de svagaste grupperna. I rapporten varnas det för en generation barn och unga som helt hamnar utanför utbildningssystemet.

Men det finns också så många olika aspekter på digitaliseringen, till exempel frågan om skolans värld verkligen ska låta de stora techbolagen ha makten att samla in data om människor.

Nordiska lärare mer kritiska än andra

När de finska lärarnas digitala färdigheter jämfördes med andra länder i Europa och världen visade det sig att utvecklingen gick framåt fram till ungefär 2019, men därefter har inte så mycket hänt. Något år innan Covid-19-pandemin bröt ut hade utvecklingen börjat stagnera.

– Vi noterade att bland lärare i de nordiska länderna fanns mer kritik mot att använda digitala enheter och digitalt innehåll i undervisningen, jämfört med andra länder i Europa. Detta är ren spekulation, men jag tror att det har något att göra med att vi har en akademisk tradition. Principen för lärande är att vara kritisk. Det finns också problem med digitala företag, säger Jaakko Vuorio.

Men oavsett vad individuella lärare tyckte, blev det våren 2020 oundvikligt med digital undervisning.

– Den grundläggande slutsatsen är att förflyttningen från klassrumsundervisning till distansundervisning ändå gick under omständigheterna ganska bra här i Finland, särskilt med tanke på att transformation måste göras väldigt snabbt.

Arbetsmoment svåra att genomföra digitalt

För yrkesutbildningarna kom därmed utmaningen att vissa arbetsmoment helt enkelt inte kunde göras på digitala möten. Det går inte att reparera en bil över Teams.

– Det var onekligen en utmaning, inte bara för Finland, utan för hela världen. Men ändå: Många studenter på yrkesutbildningarna lyckades ändå genomföra sina studier, säger Jaakko Vuorio.

Skolorna i Finland var stängda i ungefär 60 dagar våren 2020, även om de allra yngsta, och elever med särskilda behov fick gå till skolans lokaler om de ville. Till hösten började vissa skolor med särskilda behov med hybridlärande, där viss undervisning ägde rum i skolornas lokaler. De yrkesutbildningar som behövde kunde genomföra vissa uppgifter på plats.

Handledande lärare redan 2015

En statlig insats som underlättade omställningen till digital undervisning var Finlands system med handledande lärare, ett program som introducerades redan 2015. Med stöd från regeringen fick varje skola utse lärare som utbildades i digitala färdigheter och att använda IKT (informations- och kommunikationsteknik) i undervisningen. Dessa lärare fick i uppgift att vidareutbilda sina kollegor. Nätverk skapades också, så att de handledande lärarna kunde lära av varandra.

– Systemet har institutionaliserats, det ses nu som ett konkret och positivt sätt att fortbildas i IKT-undervisning. Redan före covid-19 hade 95 procent av skolorna handledande lärare. Det är vi glada för nu. Om vi hade börjat med det först 2018 hade vi inte alls haft samma kunskaper och nätverk när pandemin kom, säger Jaakko Vuorio.

Satsning på fler lärare

Risken för att människor, främst unga, hamnar utanför skolsystemet kan ur ett globalt perspektiv ha drabbat många som riskerar att hamna utanför skolan.

– Vi har nog drabbats mindre hårt än andra länder i världen. Men vi har fortfarande ett enormt jobb att göra för att fylla de luckor som bildats under covid-19. Vi lyckades förhållandevis bra, trots att skolorna var stängda i 60 dagar, men vi har fått rapporter om att det finns runt 4000 barn och unga i Finland som vi inte får kontakt med. Alla länder har detta problem; de kan inte få alla barn till skolan, bland annat på grund av sociala problem. Dessutom har vi problemet med att pojkarna halkar efter. Flickor har bättre resultat i läsning och matte än pojkar. Det började redan innan covid-19, säger Jaakko Vuorio, och fortsätter:

– Vi behöver titta på vilka sorters klyftor som uppstått. Det handlar inte bara om kunskaper, utan även om exempelvis mental hälsa. Covid-19 har fått många effekter: Förlorade jobb, stress, sämre sömn. Vi har startat samarbeten med kommunerna och satsat mer pengar till fler lärare för att fånga upp de elever som kommit i riskzonen efter covid-19. Den självständighet som krävs, att orka stiga upp på morgnarna och få saker gjorda, hänger för en del på att ha en plats där de lär sig. Vi har nu fått lära oss att ganska många inte har den drivkraften utan behöver pushas mer. Därför har vi skapat den sortens stöd. ◆

Citat ur rapportens svenska sammanfattning:

”Lärarna inom den grundläggande utbildningen hade inte alltid tillräckliga och ändamålsenliga arbetsredskap för att genomföra distansundervisningen. Till exempel hade bara hälften av lärarna en egen arbetstelefon. Största delen av eleverna har haft tillgång till en mobil enhet som skolan erbjudit, men det har funnits stora skillnader mellan skolorna och regionerna vad gäller mängden digitala verktyg som funnits tillgängliga och deras kvalitet. Många kompletterade bristerna i den tekniska utrustningen genom att använda familjens egna digitala verktyg, och då har tillgången till och nivån på de digitala verktygen i sin tur varit beroende av till exempel familjens socioekonomiska bakgrund.”

”Den digitala kompetensen hos de finländska lärarna har förbättrats under de senaste åren. Lärarna hade ändå inte utnyttjat digitala verktyg i särskilt stor omfattning före coronapandemin, vilket också återspeglas i elevernas och de studerandes användning av informations- och kommunikationsteknik i skolorna. I en internationell jämförelse verkar inte heller eleverna i den grundläggande utbildningen lära sig tillräckliga digitala färdigheter i skolan, utan de lär sig dem i huvudsak på fritiden.”

Svensk sammanfattning av rapporten
▸ www.oph.fi/sv/nyheter/2021/utbildningsstyrelsens-rapport-nationella-atgarder-behovs-att-minska-den-digitala

Hela rapporten på finska
▸ www.oph.fi/sv/node/9931

▼ **ISLAND** TEXT **SIGRÚN KRISTÍN MAGNÚSDÓTTIR** FOTO **PRIVAT, ADOBE STOCK**

Hvorfor må vi kunne regne?

HRINGSJÁ er senter for opplærings- og arbeidsrehabilitering. Leder Helga Eysteinsdóttir hilser sammen med matematikklæreren Halldór Örn Þorsteinsson. Det er en hyggelig atmosfære i huset, smil og latter i opptakt til Halloween. Det blir en konkurranse, den som kommer i det beste kostymet blir belønnet.

"Hovedmål for arbeidet her er at de som gjør ferdig utdanningen på tre semestre kan fortsette å studere ved vanlig videregående skole og finne seg en jobb som passer på arbeidsmarkedet. En henvisning følger alle søknader. Den kan være fra Virk, arbeidsmarkedsetaten, trygdeverket, en lege eller andre instanser, sier **Helga Eysteinsdóttir**. Men vi får også søknader fra venner og slektninger til tidligere elever De har sett at en venn som har fullført her klarer seg og har det godt. En som har enten kommet i videre utdanning eller fått en jobb som passer, sier Helga.

Utdanningen skal tjene søkerens hensikt

– I tillegg til å skrive søknad med følgende henvisning skal de som søker komme til samtale med meg, yrkes- og studieveileder eller sosialrådgiveren. Vi har en dialog om målene vedkommende har satt seg for studiene og vurderer om Hringsjá passer dem for å nå de målene.

Variert målgruppe

– Målgruppen spanner ganske stor aldersforskjell, den eldste i nåværende gruppen er 61 år og den yngste er 19 år, men kjønnsfordelingen er 50/50. Det er en krevende oppgave å være lærer her for grupper med så store forskjeller i både erfaring, utdanning og holdninger. Vi syns nettopp det er viktig, de eldre lærer av de yngre og omvendt. De eldre har lengre erfaring på arbeidsmarkedet og en annen innstilling til livet.

Viktig å ha forventninger

– Noe som alle lærere og annet personale har til felles er at vi vil at elevene vet at vi har klare forventninger til dem. De har mange ganger opplevd

Mer om Hringsjá

▸ **nvl.org/Content/Hringsja-en-mulighet-til-bedre-liv**

Rehabiliteringsfondet VIRK på Island

VIRK – Rehabiliteringsfond er en privat ideell organisasjon som ble opprettet av Islands LO og Iceland business (Islands arbeidsgiverforbund) i mai 2008. I lys av situasjonen i samfunnet i starten av 2009 ble en ny avtale undertegnet som involverte fagforeninger og arbeidsgivere i offentlig sektor.

Hovedformålet med VIRK er å styrke enkeltpersoners arbeidsevne i kjølvannet av en sykdom eller ulykke, inklusiv utbrenthet, med nyttig rehabiliteringsvirksomhet. Virk har kontrakt med rehabiliteringsrådgivere og arbeidslivskontakter rundt om i hele landet og henviser til psykologer, fysioterapeuter, yrkes- og studieveiledere eller andre fagfolk, alt etter behov.

▲ Elevene oppfordres til å kle seg ut på Halloween.

▲ Helga Eysteinsdóttir, leder for Hringsjá og Halldór Örn Þorsteinsson lærer i matemattikk.

at folk gir opp å arbeide sammen med dem. Vi vil forvisse de om at vi ikke gjør det. Vi tror på at de svarer på forventningene og kan klare seg. Vi møter dem med respekt hvor de er, som voksne mennesker, sier Helga Eysteinsdóttir.

Mange fordommer mot regning

– De fleste elevene hos Hringsjá er kortutdannete, noen har kanskje fullført en del i den videregående skolen, men det er lenge siden og mye glemt. De trenger grundig innføring i grunnleggende ferdigheter: lesing, skriving, og regning, i tillegg til muntlige og digitale ferdigheter. Disse kompetansene er viktige for utviklingen av elevenes identitet og sosiale relasjoner, og for å kunne delta i utdanning, arbeid og samfunnsliv. De er del av den faglige kompetansen og nødvendige redskaper for læring og faglig forståelse, sier **Halldór Örn**.

Starten er viktig

– Vi tar imot alle på samme måten, alle får den samme grunnundervisningen, selv om noen har klart en del på den videregående skolen. Matematikk eller regning er det faget som mange av våre elever har fordommer mot. Derfor starter jeg aldri undervisningen i første timen, sier Halldór Örn. I denne timen skal vi ikke i gang med å regne. Vi skal bli kjent med hverandre og matematikken. Jeg skal, i tillegg med å bli kjent med dem, finne ut av deres holdninger til faget. De deler historier om bestefar og bestemor og mor og far som har sagt at de aldri kommer til å ha behov for å bruke det de lærer i matematikk, sier Halldór Örn og fortsetter:

Hvorfor må vi kunne regne?

– Så derfor forklarer jeg hvorfor det er viktig å lære å regne. Alle står overfor noen utfordringer i livet, skal løse store og små problemer. Også jeg, for å kunne løse dem må vil lese og analysere grundig før vi kan ta neste skritt. De å regne handler i stor grad om at løse problemer og utforske med utgangspunkt i praktiske daglige situasjoner. Når vi gjør det blir det klart, og vi kommer videre. Denne prosessen gjelder også for regnestykker. Så har alle en drøm om å utdanne

seg for å få seg en jobb som de ønsker seg. Alle skoler i alle land har krav om matematikk, den er ikke oppfunnet for å pine dem.

Få de med

– Jeg vet at jeg skal påvirke holdningene. Når de fornemmer at det er ufarlig å snakke om matematikk og at alle er i samme båt, så er vi på samme lag. For meg er det helt avgjørende å få de med meg i den første timen. Så kan vi ta neste skritt og starte med regnestykker på tavlen. Jeg legger vekt på at det ikke er noen dumme spørsmål. Det finnes flere måter å forklare. Jeg fornemmer i løpet av de første tre fire ukene hvor de står. Jeg går mye rundt og setter med hos hver og en og hjelper til. Og da kan vi øke farten. Gleden ved at de opplever at de kan mye mer enn de har trodd gir overskudd. De står opp fra bordet i slutten av en time og oppdager at de har klart 25 oppgaver Selvtilliten stiger og motiverer slik de kommer seg hurtig videre, sier Halldór Örn.

Individuelt tilpasset

– Undervisningen er i stor grad individuelt tilpasset. Noen trenger mer hjelp enn andre og vi har spillerom til det. Hvis jeg finner ut av at de har et eller annet læringsproblem, for eksempel med å lese, kan jeg søke støtte fra mine kollegaer. Undervisningsmaterialet er delt opp i moduler som svarer til modulene i videregående skole, når de har løst alle oppgavene i en modul kartlegger vi hva de kan. De får liste med svarene og kan kontrollere om resultatet er rett. Jeg kan ha elever på opptil fem forskjellige moduler i en klasse. Når de er ferdige med alle seksjoner har de klart det som kreves for opptak i videregående skole.

Den videregående skole på Island er på flere måter forskjellig fra tilsvarende skolenivå i de andre nordiske landene. Mer om det i Albert Einarsson blog her.

Tror alltid at neste nivå er mye sværere

– De fleste tror alltid at det som kommer etter blir mye vanskeligere. Jeg forklarer dem at når de har klart et nivå har de lagt grunnlaget til det som følger etter. De tviler og tror at de må nå et punkt de ikke kan klare. Så klarer de det hele, til en stor overraskelse. Igjen vokser selvtilliten. Det er utrolig givende å arbeide sammen dem, se hvordan de vokser faglig og personlig. Det er en av grunnene til at jeg har vært lærer her i 13 år, sier Halldór Örn Þorsteinsson og smiler.

Teamet er stabilt

– Jeg har et godt team. Hver fredag holder vi møte for å snakke om hvordan det går. Det er klart at i en gruppe som den vi har, kan det forekomme mye rart. Lærerne konsentrerer seg om sine fag, hvis de oppdager at elevene står framfor en utfordring eller har noen problemer henviser de til relevante fagpersoner, sier lederen for Hringsjá,Helga Eysteinsdóttir. Vi er flere her, både rådgivere, sosiologer, spesiallærere, og mentorer, og kan henvise til psykologer og leger etter behov.

Koronatiden

– Våre elever har et behov for ekstra støtte og i starten av pandemien 2020 var vi ikke forberedt på å måtte stenge ned og sende alle hjem. Vi hadde ikke noe system for fjernundervisning. Så når meldingen kom om at alle måtte sendes hjem kunne vi ikke fortsette med undervisningen. Elevenes utdanning ble forsinket, men alle viste stor forståelse, elever, pårørende, institusjoner og andre instanser.

Det var særlig vanskelig for de som holdt på med sitt første semester hos oss. De har syv forskjellige fag og hadde ennå ikke koblet sammen navn på lærerne og faget. Så når lærerne i mars ble nødt til å bruke e-post for å kommunisere visste elevene ikke hvem det var som sendte alle disse meldingene. Men veilederne holdt kontakt, de brukte telefon hver dag og kunne forklare og veilede. Likevel ble det vanskelig å holde oppe dampen, sier Helga og fortsetter:

– Men nå høsten 2021 var vi godt forberedt. Vi hadde Teams, lærere og elever hadde blitt trent i bruken så vi har klart oss mye bedre. På en måte kan vi bekrefte at elevenes grunnleggende kompetanse i digitale ferdigheter har utviklet seg en hel del. ◆

ELSKER DENNE JOBBEN

Det å oppleve at mennesker har kommet et stort skritt videre med deres liv og har satt seg mål for sin utdanning eller karriere er en viktig del av jobben til Steinunn Björk Jónatansdóttir, studie- og yrkes/karriereveileder ved MSS på Island.

Vi møtte Steinunn for å høre om hvordan MSS, senter for livslang læring på Reykjanes, kommer i kontakt med kort utdannede folk for å informere de om de åpne mulighetene som finnes og hjelpe dem med de første skrittene mot utdanning.

– Vi har tilpasset virksomheten etter samfunnets behov, vi har lært å være fleksible og lyttet til innbyggernes og arbeidslivets behov. Jeg har arbeidet her i åtte år og i løpet av den tiden har arbeidet utviklet seg ganske mye, noe jeg syns er veldig interessant og gjør at jeg brenner for arbeidet, sier **Steinunn Björk**, avdelingsleder for veiledning hos MSS.

MSS i et område med mange utfordringer

– I området bor mange innvandrere som trenger å tilegne seg grunnleggende ferdigheter med spesiell vekt på islandsk. Gruppen er ikke ensartet. Vi prøver å lytte til dem og tilby ulike tilbud med kurs og studieretninger. Jeg kan nevne flere tilbud med vekt på grunnleggende ferdigheter, lese-/skrive- muntlig- og digitale ferdigheter, eller opplæring i islandsk for voksne. **Grunnutdanning**, allmenn teoretisk forberedelse. **Nybyggerskolen** for innvandrere med undervisning i islandsk og om islandsk samfunn. **Springbrett** både for innvandrere fra Polen og en gruppe for islendinger og spesielle kurs om informasjonsteknologi og digitale ferdigheter, for å nevne noe.

MSS Senteret

MSS Senteret ble etablert på slutten av siste århundre, det utviklet raskt varierte utdanningstilbud for etter- og videreutdanning for voksne. Senterets hovedrolle er å styrke etter- og omskolering av innbyggerne, med flere og mer varierte utdanningstilbud, med sikte på å styrke samfunnets sosiale og økonomiske forhold og innbyggernes livskvalitet. Suðurnes området dekker en del av Reykjaneshalvøya med Reykjaneskommune som den største byen. Helt fram til 2006 var den amerikanske basen på flyplassen i Keflavik en viktig instans som forsvant på kort varsel.

Basen var en instans hvor mange innbyggere i kommunen hadde arbeidet med spesialiserte oppgaver i årevis og som forsvant nesten over natten. Neste store slag kom med finanskrisen i 2008, det tredje slaget i 2018 når flyselskapet WOW air gikk konkurs. Hos WOW arbeidet 1100 mennesker som mange bodde i området rundt flyplassen. Og så i tillegg til dette kom Covid19. I kjølvannet av alle disse krisene har MSS spilt en sentral rolle ved gjenoppbygging av samfunnet.

Tett og godt samarbeid avgjørende

– Vi samarbeider tett med arbeids- og velferdsetaten og arbeidslivet. Stor del av virksomheten går ut på å lytte etter behovene. Hvor er behovet for arbeidskraft, hva skal folk kunne for å komme i arbeid og beholde jobben sin? Vi er heldige for flere av viktige samarbeidsorganisasjoner holder til i samme hus som MSS, arbeidsetaten i etasjen under, rehabiliteringsfondet VIRK i etasjen over og Samvinna rehabilitering, en avdeling av MSS, i samme etasje som vi. Vi arbeider også tett sammen med kommunen. Vi legger stor vekt på dette samarbeidet, god kontakt og kort avstand. For å komme i kontakt med arbeidslivet drar vi ut til virksomhetene og presenterer arbeidet, sier Steinunn Björk og fortsetter:

"Som kjent så søker de som har minst utdanning ikke nødvendigvis aktivt etter å komme i utdanning, vet kanskje ikke om mulighetene som finnes. Derfor er det viktig at nå kontakt med denne gruppen og få dem til oss. Vi rekker hånden ut til dem."

Realkompetansevurdering åpner nye muligheter

– Nå planlegger vi realkompetansevurdering og utdanning for ufaglærte i barnehager. Da besøker vi alle barnehager med tilbud om presentasjon av prosessen. Spør om det er noen som vil benytte våre tjenester? Vi legger igjen informasjon om tiltaket og telefonnummer med invitasjon om å komme til samtale med veileder. I realkompetansevurderingen finner vi ut av hva de har behov for av utdanning og kan skreddersy tilbud.

– Det hender også noe viktig under realkompetansevurdering. Folk begynner å forstå at de kan en god del. Frøene som vi sår spirer og setter gang i en ny prosess. De tør komme til oss for å ta utdanning. Jeg blir stadig forundret over at det finnes folk der ute som ikke er klar over den sørvis vi tilbyr, vet ikke hvilket skritt er nødvendig for å vende tilbake inn i det formelle skolesystemet. At det er mulig å få synliggjort den kompetansen og kunnskapen de har ervervet over lang tid på arbeidsmarkedet. Folk som kom ut i arbeidslivet direkte etter grunnskolen og har stoppet der. De er ikke klare over mulighetene som vi har utviklet for dem slik de kan komme i gang med utdanning igjen, sier Steinunn.

Å lære å lære

– Vi som arbeider med yrkes- og studieveiledning, er særlig stolte over å kunne tilby god rådgivning og personlig service, samt et læringsmiljø der den enkelte føler seg godt til rette. Studieretningen **Grunnutdanning** er for de som kommer tilbake i utdanning etter langt opphold fra skolen med ønske om at forberede seg for formell utdanning. Grunnutdanning er en studieretning som innebærer særlig tilrettelagt undervisning i grunnleggende ferdigheter; lese/skrive, både islandsk og engelsk, regning, muntlige- og digitale ferdigheter i tillegg til det som vi veilederne mener er aller viktigst nemlig å lære å lære, sier Steinunn

▲ Steinunn Björk Jónatansdóttir veileder hos MSS, Livslanglæringsenter på Reykjanes.

"Vi hjelper dem individuelt med å finne ut av hvilken måte passer dem for å lære. Vi legger merke til at det styrker selvtilliten og de får tro på at de kan."

Veilederne arbeider tett med prosjektlederne for hver studieretning. Prosjektlederne har fingeren på pulsen, følger med frammøte og rapporterer til veilederne. Vi kontakter vedkommende for å finne ut hvorfor hun eller han ikke møter opp. Når vi vet hvorfor, kan vi sammen finne en løsning. Vi kan hjelpe til, gi ekstra støtte i undervisningen for eksempel. Det er veldig viktig å kunne støtte og motivere etter behov, sier Steinunn.

En stasjon med hjelp og støtte

– Lærere ved senteret har flere års erfaring med å arbeide med elever på ulike nivåer i lesing/skriving, regning og digitale ferdigheter. De møter hver elev med den kunnskap og kompetanse de har. Og vi tilbyr ekstra service; etter lunsj har vi åpent en stasjon med støtte. På stasjonen kan de få hjelp med alt de ikke helt har forstått i undervisningen om morgenen, eller ikke greier i leksene. Læreren er der for dem. Akkurat nå arbeider de med skriveoppgaver. Mange av elevene syns sannsynligvis at det er uoverstigelig, men lærerne på stasjonen hjelper dem med å løse oppgaven skritt for skritt, en oppgave av gangen. For eksempel med å dra fram en ny vinkel i dialog med dem og hjelpe til med neste oppgave. Og de kommer videre, bekrefter Steinunn.

Deltakers erfaring

Hafsteinn Stefánsson fortsatte ikke sin utdanning etter grunnskolen. Han kom ut på arbeidsmarkedet og stoppet i jobb og det ble bare tull, som han sier selv. Men han kom seg ut av det og kjæresten fortalte Hafsteinn om MSS og de muligheter som finnes der. Nå er det et år siden Hafsteinn startet i Grunnutdanning.

"Jeg bestemte meg for å sette meg mål, arbeide med livet mitt."

Meldte meg på hos VIRK og kom inn i Grunnutdanning. I starten var jeg ikke sikker på at jeg ville klare det. Men jeg falt godt til rette og fant tidlig ut at jeg kunne en god del. Framgangsmåten i undervisningen her hos MSS gjorde at selvtilliten vokste. Jeg klarte det ganskegodt, kunne gjøre alle lekser ferdige på skolen, sier Hafsteinn Stefánsson og fortsetter:

– Etter at jeg hadde fullført Grunnutdanning med gode resultater ville jeg videre på neste nivå i Menntastoðir. En studieretning for voksne som mangler grunnkurs i den videregående skolen, for eksempel islandsk, matematikk, engelsk og dansk. Jeg tar sikte på å bli elektriker og vil forberede meg så godt jeg kan. Ja, matematikkprøven gikk strålende, det blir en 10er sier Hafsteinn Stefánsson.

▲ Steinunn Björk og Hafsteinn Stefánsson er begge kommet ett skritt på vei mot sine mål.

Det jeg elsker ved arbeidet mitt

– Tidligere i dag snakket jeg med Hafsteinn i resepsjonen, da han var på vei til matematikkprøven. Jeg ønsket ham lykke til. Vi møttes igjen da han var ferdig med eksamen, som han hadde klart godt. Han har kommet langt på den tiden han har deltatt her hos MSS. Og det å oppleve at arbeidet ditt spiller en rolle for andre, du har hjulpet mennesker til å komme ett skritt videre i livet, eller å nå sine mål, det er det jeg elsker ved mitt arbeid, sier Steinunn Björk Jónatansdóttir, avdelingsleder for veiledning hos MSS.◆

 TEXT **DORTHE PLECHINGER** FOTO **PRIVAT**

Case – projekterne:

Hun skal omsætte et paradigmeskifte i praksis

I projektet "På vej til faglært" skal projektleder Janni Glæsel uddanne de ansatte i ni nordsjællandske jobcentre i at spotte, hvem der har brug for grundlæggende almene kompetencer for at få mere varige jobs. Det har været en stor opgave, men nu begynder der at ske noget.

Lige efter sommerferien fornemmede man de store udfordringer hos projektleder **Janni Glæsel**, når hun skulle forklare, hvordan det gik med "På vej til Faglært"-projektet. Det blev sat i gang under Corona-nedlukningen, så kom der sommerferie, beskæftigelsen steg voldsomt, så alt i alt virkede det op ad bakke at få projektet løbet i gang.

Også fordi det i sig selv var en stor opgave at skulle omsætte et paradigmeskifte i jobcentrene i praksis. Et skifte, der er gået fra Hurtigst muligt i job til Vejen til varige job går ofte over grundlæggende almen uddannelse.

– Udfordringen er, at man i jobcentrene i flere år har haft fokus på de faglige og erhvervsrettede kompetencer og måske misset, at det er de almene, grundlæggende kompetencer, der er selve forudsætningen for dem, siger Janni Glæsel.

Så i hendes projekt var "målgruppen" jobkonsulenterne på de ni jobcentre i Nordsjællands Rekrutteringsservice, der har fået penge til projektet af STAR i Beskæftigelsesministeriet. Det er de ansatte i jobcentrene, der skal hjælpe de ledige videre på rette vej. Og altså dem, der skal finde de borgere, hvis vej går via den almene voksenuddannelse. Og også dem, der skal klædes på med viden om uddannelsesmulighederne på området.

– Men det er et paradigmeskifte, og det er vores opgave at understøtte jobkonsulenterne i at motivere de mange kortuddannede i at få styrket deres grundlæggende almene kompetencer for på sigt at komme i varig beskæftigelse. Man tænker ikke altid på dette behov, når man selv er veluddannet, tilføjer hun og peger på, at de virksomheder, der fx får sat noget ordblindeundervisning i værk, ofte selv har en chef, der er ordblind eller kender nogen, der er:

– Det vil sige én, der forstår, hvor vigtigt det er.

Hvorfor skal man kunne læse for at køre truck?

Janni Glæsel, der er Læse-, skrive- og regneambassadør, har selv en baggrund fra flere uddannelsesinstitutioner, blandt andet den almene voksenuddannelse på VUC. Derfra kender hun alt til problemerne med at oplyse og motivere de kortuddannede til uddannelse. I projektet er det derfor Jannis opgave at understøtte jobcentrene med viden om, hvor stort behovet for almene grundlæggende kompetencer er hos mange danskere.

– Der er rigtig mange, der bliver overraskede, når jeg præsenterer tallene fra PIAAC-undersøgelsen for dem, siger hun, men fortæller, at man nu i jobcentrene har fokus på, om ledige kan læse og skrive – eller er ordblinde.

– De ansatte har været vant til at tænke, hvorfor det skulle være nødvendigt at kunne læse for at køre truck? som hun siger.

20 procent hænger i bremsen

Derfor arbejder Janni Glæsel på at beskrive branche for branche, hvilke grundlæggende almene kompetencer, der er nødvendige inden for de enkelte områder, til jobkonsulenterne: Hvis man for eksempel skal arbejde i bygge- og anlægsbranchen, skal man kunne læse arbejdstegninger, leverandørlister, udregne materialebehov og lignende, og derfor har man behov for FVU-dansk og -matematik.

– Da jeg tog min uddannelse for 100 år siden, var det en kort, videregående uddannelse – i dag er det en bacheloruddannelse. Og i dag bliver flere og flere ufaglærte jobs til jobs, som kræver at man er faglært. Så alle steder i samfundet er uddannelsesniveauet højnet, og vi skal kunne mere for at hænge fast, siger hun og tilføjer, at det skal kombineres med PIAAC- undersøgelsen der viser, at der cirka er 20 procent, "der hænger i bremsen" – og det tal er nok ikke mindre tal, når vi taler om de ledige:

– Så vi har en udfordring. Og det arbejder vi systematisk på at understøtte jobcentrene med viden og konkrete værktøjer til. Jeg nævner også, at hver tiende skoleelev stadig kommer ud af folkeskolen uden kompetencer svarende til en 9. klasse. Det er simpelthen et megaproblem – og vi kalder os et vidensamfund, siger hun.

Det handler også om jeres borgere

Det andet område, som Janni Glæsel har arbejdet på i projektet, er at træne jobkonsulenterne i at spotte, hvem af de ledige borgere, der kan have gavn af et FVU-kursus. De ansatte har ofte svært ved at komme i tanke om nogen, men nu kan de skele til hendes liste over, hvem de skal have for øje. Fx dem, der ikke har en 9. klasse, dem, der ikke har en faglært uddannelse, og dem, der ofte kommer ud og ind på jobcentret. Det kan også være dem, der skal skifte branche og måske har en rusten 9. eller 10. klasse og i det hele taget dem, "der har brug for at få spidset blyanten, føle at de kan og får et selvværd, selv om det er mange år siden, de har gået i skole", siger hun.

– Motivation er jo en del af jobcentrenes ansattes hverdag – de skal motivere borgere til at tage et job, som de måske ikke synes, er det fedeste. Alligevel kan det være en udfordring at motivere borgere til at uddanne sig, siger Janni Glæsel.

Hun er dog langt mere positiv nu, hvor dønningerne efter Corona og sommerferien har lagt sig. Der er nemlig ved at komme skred i hendes projekt. Organiseringen er ved at være på plads, og det, der har vist sig at være en vej til at klæde flest mulige af de mange jobkonsulenter på, er at træne en lokal "ekspert" i de enkelte afdelinger i jobcentrene. En lokal tovholder, som nu kender til området, og som ved, hvordan mulighederne for uddannelse er, og hvordan man håndterer området:

– Så nu begynder det at rulle. Vi blev forsinket de første otte måneder af projektet, men nu er vi rigtigt kommet i gang, siger Janni Glæsel. ◆

BOKS MED AOF

De står for det opsøgende arbejde

STAR har også givet penge til en ny version af Projekt Styrket Indsats – PSI-2. Og mens PSI-1 i høj grad fik de ledige i gang med almen voksenuddannelse, er fokus denne gang også en opsøgende indsats over for de beskæftigede og virksomhederne.

I PSI-1, som oplysningsforbundet AOF står bag, gik man i tæt samarbejde med de kortuddannedes fagforeninger og a-kasser, arbejdsgiverorganisationerne og Kommunernes Landsforening og gennemførte undervisning af 31.000 ledige og beskæftigede fra 2018 til 2020. I denne periode er det lykkedes at få 70 procent af deltagerne til at ønske at videreuddanne sig, viser AOF's evaluering.

I den nye projektperiode har man en målsætning om, at man ved projektperiodens udløb vil have fået informeret cirka 30.000 ledige og beskæftigede om muligheden for at få uddannelse, og at cirka 20.000 ledige skal have siddet på skolebænken i den toårige periode og samme antal beskæftigede.

AOF vil nå det "ret ambitiøse mål" ved at bygge videre på de gode samarbejdserfaringer med andre aktører fra PSI-1. Ikke mindst med de større virksomheder inden for servicebranchen.

Men også ved at kunne fortælle om tilskudsmuligheder, når man opsøger mindre og mellemstore virksomheder:

– Der er en del virksomheder, der ikke er obs på de forskellige finansieringsmuligheder, selv om de betaler til kompetencefonden, siger **Peter Bruhns**, der er projektleder for PSI-2. Og han forklarer, at AOF derfor har et samarbejde med kompetencefondene. Her kan de se, hvilken fond, den enkelte virksomhed hører under, og AOF's medarbejdere er derfor bedre klædt på til at fortælle virksomhederne, hvor de kan søge støtte til uddannelse, når de opsøger virksomheden.

– Ligesom på jobcentrene er der også her kommet fokus på de helt grundlæggende kompetencer: Hvis man ikke har dem, kan man få nok så mange af andre kurser, men det fungerer ikke, siger Peter Bruhns.

Se artiklen om PSI-1

▸ nvl.org/content/-vi-haber-vi-kan-rokke-ved-en-lidt-gammeldags-t%C3%A6nkning-om-voksenuddannelse

UDDANNELSES-AMBASSADØRERNE

En helt ny evaluering fra Beskæftigelsesministeriets styrelse STAR viser, at Uddannelses-ambassadører også er vejen frem til et uddannelsesløft af de almene kompetencer for kortuddannede.

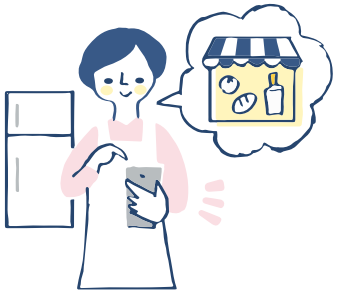

Størstedelen af projekterne er lykkes med at etablere samarbejde med uddannelsesinstitutioner om realkompetencevurderinger (RKV), og samarbejdsaftaler mellem jobcentre og uddannelsesinstitutioner har været en styrke for samarbejdet.

Projektet er sat i gang for at styrke jobcentrenes implementering af uddannelsesløft og voksenlærlingeordningen. Kernen i indsatsmodellen er, at jobcentrets uddannelsesambassadør udbreder kendskabet til og brugen af uddannelsesløft og voksenlærlingeordningen og styrker samarbejdet med relevante uddannelsesinstitutioner og a-kasser.

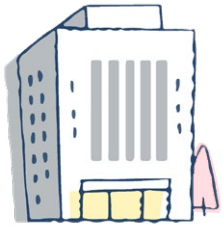

21

kommuner har deltaget i

19

lokale projekter med Uddannelsesambassadører, og resultaterne har været entydigt positive.

Blandt andet viser det sig, at antallet af uddannelsesløft og voksenlærlingeforløb er øget i indsatsperioden med hhv. 84 pct. og 53 pct. for de deltagende kommuner. Til sammenligning er stigningen i kommuner, der ikke har deltaget i projektet, hhv. 34 pct. og 36 pct.

Baggrundsartikel:

Nu kommer turen – måske – snart til de kortuddannede

Hvorfor er der så stort et mismatch mellem behovet for at få de almene grundlæggende kompetencer på plads og antallet af kortuddannede voksne, der bliver uddannet i Danmark? Det forsøger vi at give et svar på her. Der er mange barrierer i det nuværende system, men lige nu også håb forude.

Danmark har i mange år haft meget store ambitioner på uddannelsesområdet – når det gælder børn og unge. 90 procent af de 25-årige skal have gennemført en ungdomsuddannelse i 2030. Imens har der været meget stille i forhold til de politiske ambitioner på de kortuddannede voksnes vegne. Og lige nu vånder fx de voksnes almene uddannelsesinstitutioner sig. Halvdelen kører med underskud, og flere VUC'er i udkanten af landet er lukningstruede...

"Var det meningen, at der ikke på samme måde skulle ske en stigning i investeringen i voksen- og efteruddannelse?" spørges der i den første delrapport fra professor Nina Smith-kommissionen. Den er nedsat for at give bud på såkaldte 2. generationsreformer og skal blandt andet se på, hvordan vi får et mere fleksibelt og fremtidssikret uddannelses- og arbejdsmarkedssystem for voksne, kaldet VEU.

I rapporten peges der på, at stort set alle de midler, der er blevet givet ekstra til uddannelse de senere år, er gået til de unge: Stigningen fra 62 mia. 1995 til 82 mia. kroner i 2019 – begge tal i nutidskroner - er næsten udelukkende gået til uddannelse af de under 35-årige, hedder det.

Så vi har et problem i Danmark. Vi har et mismatch mellem andelen af voksne, der har brug for uddannelse i de almene basale kompetencer, og antallet, der får det. Men med Nina Smith-kommissionen tegner det også til, at der nu kommer en politisk bevidsthed om, at der skal gøres noget ved det. Ikke bare fordi det er ærgerligt for den

enkelte med en forkert alder, der risikerer at falde igennem i vores videns- og digitale samfund, men også for et samfund i heftig udvikling og forandring.

Én procent i uddannelse

Hvor mange snakker vi om? Den seneste undersøgelse fra PIAAC viste, at 600.000 danskere ikke kan læse på grundlæggende niveau, at 500.000 ikke kan regne til husbehov, og at cirka én million danskere ikke har tilstrækkelige digitale færdigheder. De tal er fra 2013, men statsminister Mette Frederiksen "opdaterede" dem på en måde ved sin åbningstale til Folketinget i år. Her kunne hun fortælle, at mens næsten halvdelen af de 20–24-årige er i gang med en formel uddannelse, gælder det kun én procent af dem, der er fyldt fyrre.

Én procent? Det er godt nok ikke mange. Hvordan kan det være gået så galt – og skyldes det kun, at man ikke har prioriteret området økonomisk eller politisk?

En af grundene kan være, at det danske uddannelsessystem for kortuddannede voksne også er et ret kompliceret system. Man har på mange måder givet dem med kortest skolegang det sværest tilgængelige system, som ofte er ukendt for andre end de alt for få, der bruger det. Og måske kan en af grundene til det være, at det nok også er det område, der sætter rekord i antallet af ansvarlige ministerier? Hele fem af slagsen. Børne- og undervisningsministeriet, Forsknings- og Uddannelsesministeriet, Kulturministeriet, Udlændige- og Integrationsministeriet og siden 2017 også Beskæftigelsesministeriet skal varetage området. Det kan kaldes en luksus, at så mange kerer sig, men også en ulempe i forhold til at dele viden, og hvem der så egentlig "har den" – altså ansvaret.

Trepartsforhandlingerne sætter retningen

Ved siden af ministeriernes ansvar er en meget vigtig del overladt til de såkaldte trepartsforhandlinger på arbejdsmarkedet. Det er de private og offentlige arbejdsgivere, lønmodtagere og regeringen, der her sætter retningen for uddannelsen af de voksne kortuddannede. De har et naturligt fokus på, hvad der bedst dækker arbejdsmarkedets behov. Og det har i årevis i store træk været, at hvis der kræves uddannelse for at komme i job, er de mere fagligt rettede arbejdsmarkedsuddannelser, AMU, svaret.

Hvad er FVU, OBU, DSA...

▸ **Læs mere i faktaboksen på side 6.**

▸ Til artiklen har vi bl.a. talt med **Malene Vangdrup**, tidligere fuldmægtig i Børne- og undervisningsministeriet, **Inge Steen Mikkelsen**, seniorchefkonsulent i Dansk Industri, fuldmægtig **Jens Gustav Aagerup Jensen** fra STAR i Beskæftigelsesministeriet, projektleder for PSI-2 **Peter Bruhns** fra AOF og projektleder, læse-, skrive- og regneambassadør **Janni Glæsel** fra Rekrutteringsservice i Nordsjælland.

Ved trepartsforhandlingerne i 2017 blev der dog for alvor sat en ny retning: Nu skal vejen i hovedreglen gå gennem den grundlæggende almene uddannelse for voksne. Der blev indført nye forberedende voksenuddannelsestilbud i FVU-it og FVU-engelsk ved siden af FVU-dansk og FVU-matematik. Samtidig har overenskomstparterne på en række områder valgt at prioritere midler i kompetencefondene til dette formål. Og der blev enighed om højere takster for dem, der skal i uddannelse, ligesom Beskæftigelsesministeriet blev "koblet på" det almene uddannelsessystem.

Alt kræver læsning

Dette sidste har betydet, at Beskæftigelsesministeriet har skullet arbejde med at sadle om – ja, næsten vende en supertanker. I årevis har man i ministeriet arbejdet for at sende de ledige i arbejde så hurtigt som muligt – muligvis med et kort fagligt kursus på AMU som redskab. De nye signaler betyder imidlertid, at man nu skal sætte det almene før det snævert erhvervsrettede. For det nytter ikke mere at sende en medarbejder eller ledig på et truckkursus, hvis vedkommende ikke kan læse eller klare den prøve, der nu også er indført på AMU.

Det betyder også, at dette ministerium skal indhente ny viden og erfaring på det almene

voksenuddannelsesområde, som Børne- og undervisningsministeriet ellers har den store erfaring og viden på. Men måske kan de nye projekter, der nu er sat puljepenge af til fra treparterne på arbejdsmarkedet, og som Beskæftigelsesministeriet skal håndtere, vise nyt?

Beskæftigelse – fjende nummer 1

Selv om alle de uddannelsesansvarlige ministerier og treparterne har forskellige tilgange, kan alle dog samles om, at beskæftigelse ser ud til at være den værste fjende for uddannelse. Grafen for beskæftigelse og antallet af kortuddannede i uddannelse følges ekstremt pænt ad: Når beskæftigelsen stiger, daler antallet af voksne på uddannelse tilsvarende. Og der har været højkonjunktur efter Corona, hvilket kan være en af forklaringerne på, at der på VUC, der især står for den almene grundlæggende uddannelse for kortuddannede voksne, har været et fald i aktiviteten på 13 procent i gennemsnit fra efteråret 2020 til i år. Det viser tal fra Uddannelsesbladet.

Et andet eksempel på denne sammenhæng er på ordblindeområdet for voksne, OBU: Hvis beskæftigelsen stiger, falder antallet af voksne mænd, der deltager i OBU. Og "fødekæden" til OBU er meget ofte deltagerne i den forberedende voksenuddannelse, FVU: Når de bliver screenet og viser sig ordblinde, får de et OBU-tilbud, og ellers et FVU-tilbud.

Det er Danmarks Evalueringsinstitut, EVA, der har lavet undersøgelsen om OBU, der viser det markante fald. Og de har også lavet en anden undersøgelse af FVU i 2020. Den viser, at det især ikke er lykkedes at få fat på de kortuddannede danske mænd over 35 år. FVU-rapporten viser helt overordnet en stigning i brugen af FVU fra 2009–2019, men det skyldes især, at mange med anden etnisk baggrund og meget ofte mennesker, der har uddannelse i forvejen, bruger FVU. Det vil sige voksne, der ikke er i målgruppen.

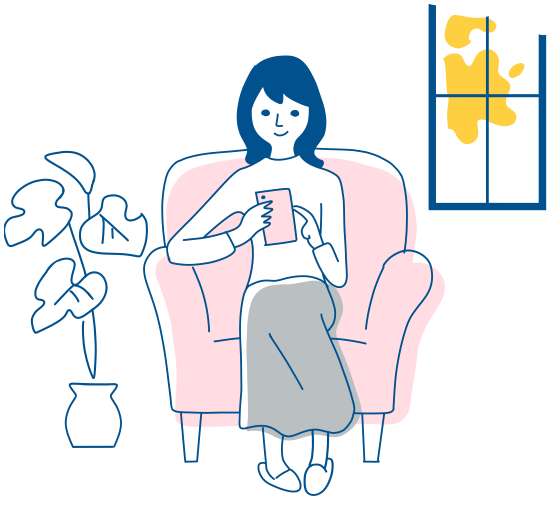

Endelig kan Coronatiden give et fingerpeg om, at beskæftigelse og uddannelse kan være hinandens fjender. Her var virksomhederne tvunget til at lukke ned for produktionen, men fik økonomisk hjælp til uddannelse af de "arbejdsfrie" medarbejdere. Og det benyttede flere sig af, viser det ryk, der har været på midlerne fra de forskellige kompetencefonde på arbejdsmarkedet.

Men igen: Da der atter kom fuld hammer på beskæftigelsen, faldt uddannelseslysten igen.

Nina Smith-kommissionen beskriver det i delrapporten på følgende måde: "Danmark (er) formentlig er et af de bedste lande i verden at være ufaglært i", så

"Hvorfor bruge tid og kræfter på at tage en uddannelse, hvis man har et godt job, en fin løn og er en værdsat medarbejder og kollega"?

Fjende nummer 2: Ukendskab til tilbuddene

Ja, hvorfor egentlig?

Måske er en anden grund til, at ufaglærte voksne ikke uddanner sig, at de ikke kender til tilbuddene? Og når ingen fortæller de voksne eller virksomhederne om mulighederne for at få eller genopfriske de basale almene kompetencer, er det lettere at lade være.

Det problem blev allerede italesat i 2019, da konsulentfirmaet Rambøll skulle give sine bud på barrierer og "best practise" i VEU-systemet. I rapporten hedder det:

"En central barriere for virksomhederne er et manglende overblik og viden om VEU. Blandt medarbejderne kan man også se udfordringer med manglende viden om, hvilke muligheder de rent faktisk har for at løfte deres almene kompetencer".

Det danske arbejdsmarked er karakteriseret ved mange små og mellemstore virksomheder. De betaler ganske vist til kompetencefonde, der kan hjælpe økonomisk, når medarbejdere skal uddannes. Men det kræver, at virksomhederne kender til tilbud og de forskellige tilskudsordninger. De mindre virksomheder har ofte ikke en HR-afdeling, der kan holde dem ajour eller sørge for administrationen. Og selv én medarbejder, der skal undværes i produktionen, kan mærkes, når ordrerne buldrer og brager derudad.

Om dette siger blandt andre seniorchefkonsulent i Dansk Industri, Inge Steen Mikkelsen:

– For mig er der ingen tvivl om, at vi har en kæmpe udfordring for specielt de små og mellemstore virksomheder. Det betyder, at det der planlægningscirkus bliver et kæmpebjerg at komme hen over, fordi der ikke er nogen, der tager virksomhederne i hånden hele vejen.

Hun ærgrer sig over, at man valgte at lukke det tilbud ned, der gennem 20 år har gjort netop dette i det Midt-Østjyske område: Netværkslokomotivet holdt virksomhederne i hånden hele vejen hen til uddannelserne og fik dem gelejdet de rigtige steder hen, siger hun om tilbuddet, der endelig lukkede ned i juni 2021.

Et ungt område

Og det er som nævnt en af risiciene ved at have mange ansvarshavende i uddannelsessystemet, for hvem har "oplysningspligten" i forhold til de ting, der virker, og hvem giver de gode erfaringer videre til hvem? Flere af de samme nøglefaktorer går i hvert fald igen og igen, når det gælder indsatser og projekter for at få gruppen af kortuddannede i gang med almen undervisning: Opsøgende indsats, fælles og koordineret indsats fra de mange involverede aktører, nøglepersoner på virksomhederne, uddannelsesambassadører m.m.

Nu er det Beskæftigelsesministeriet, der "har den" – dvs. har fået penge til at sætte projekter i gang, der igen, fristes man til at sige, skal vise, hvad der virker (se anden artikel).

Livslang læring på banen igen?

Så lige nu er der mest afventen. Både på resultatet af disse projekter, men også på Nina Smith-kommissionens færdige arbejde og eventuelle anbefalinger af, hvad man skal gøre for at få vendt skuden og for alvor få sat gang i den nødvendige uddannelse af de kortuddannede. I den foreløbige delrapport løftes sløret dog lidt for, hvad der kan være i vente, og det lover godt for dem, der tror på, at en ambitiøs uddannelsespolitik på også området de kortuddannede voksne er vejen frem. Der stilles for eksempel følgende spørgsmål:

> **"Skal vi for alle borgere oprette en uddannelseskonto, hvor man har en livslang trækningsret?".**

Statsminister Mette Frederiksen talte ved Folketingets åbning også om en slags livslang læring – uden dog at bruge dette begreb. Hun sagde:

"Hvorfor tænker vi stadig uddannelse som noget, man får overstået tidligt i livet – når vi ved, at så mange af os kommer til at være længe på et arbejdsmarked i rivende udvikling? Det er en klar målsætning for regeringen, at flere skal arbejde". Og så kommer fortsættelsen: "Uddannelserne er en vigtig del af det".

Og selvom trepartsforhandlingerne netop er blevet udskudt til 2022, er der fra alle parter enighed om, at arbejdet med VEU fortsætter. Der er tilført flere midler, og børne- og undervisningsminister Pernille Rosenkrantz-Theil siger om forhandlingerne næste år:

> **"Her vil vi have et særligt fokus på at nedbringe antallet af voksne med manglende basale færdigheder i fx læsning".**

Med andre ord: Noget ser ud til snart at ville ske på uddannelsesområdet – også for de voksne kortuddannede.◆

SÅDAN OVERVINDER VI BARRIERERNE

Mens vi venter på Nina Smith-kommissionen og treparts-forhandlingerne i 2022 er der her en række bud på mulige løsninger på barriererne:

1

Der skal gøres noget ved **kassetænkningen**. Et eksempel på det er, at hvis man fx henvender sig frivilligt til FVU i dansk eller matematik, betaler Børne- og undervisningsministeriet for størsteparten af deltagelsen. Bliver det en del af jobplanen i jobcentret, er det kommunen, der skal betale. Det kan betyde, at kommuner med lavvande i kommunekassen ikke føler sig tilskyndet til at sende ledige i uddannelse som led i jobplanen. Tilskuddet bør komme fra én kasse, så der ikke spekuleres i, hvem der skal betale for uddannelsen.

2 Motivation:

Kortuddannede voksne har ofte dårlige erfaringer med at gå i skole og har svært ved selv at trække sig hen "til truget". En løsning kan derfor være at lægge undervisningen i mere uformelle sammenhænge, hvor de voksne befinder sig i forvejen – fx på biblioteker eller foreninger, så det ikke bliver så overvældende.

Men voksne kan måske også motiveres ved, at man i højere grad **bruger de digitale muligheder**. De kan udmærket finde ud af at spille Casino eller lignende på deres iPad eller mobil, så hvorfor ikke bruge gamification til almen voksenuddannelse? Det kan dels skabe motivation, men også være et individuelt læringsrum, hvor man får mulighed for at dyrke det, man synes er svært, og bruge mere tid på det, man synes er sjovt. Dermed udstilles det ikke, hvis man føler sig "dum", fordi man kan sidde i en form for privat læringsrum for en selv og underviseren.

For især små og mellemstore virksomheder kan det hjælpe med motivationen, at **én samlet instans** både tager sig af det opsøgende arbejde samt hjælper, vejleder og guider til, hvordan man får uddannelsen sat i gang, søger tilskud – og ikke mindst får ført det til ende.

3 Relevans:

Den måde man rammesætter og italesætter uddannelse på, skal være mere i øjenhøjde og relevant for de voksne. De skal hurtigt kunne afkode, hvad de præcist kan bruge det til, hvis de skal motiveres.

4 Fleksibilitet:

Uddannelsestilbuddet skal gøres så fleksibelt som muligt – det vil sige i høj grad planlægges efter virksomhedernes og medarbejdernes behov og muligheder.

5 Mere "skal" i screeningen for ledige:

Skal man deltage i FVU, skal man screenes for at komme på det rette trin. Det afskrækker mange fra at søge uddannelse, og så gør de det ikke frivilligt. Når man er under 30 år og ledig, er der imidlertid ingen kære mor, så skal man igennem denne screening i løbet af de første 30 dage – medmindre man har en ungdomsuddannelse. Måske kunne man overveje at gøre det samme for ledige over 30 år, der ikke har en 9. klasse, er ufaglært, hvor det er x antal år siden, man har gået i skole, eller hvis man gerne vil i gang med en anden uddannelse? På den måde får man lidt mere "skal" indover, som kan være nødvendigt for mange voksne.

6

I 2019 lavede konsulentfirmaet Rambøll Management Consulting en rapport om Barrierer og "**best practise**" for Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, STUK, under Børne- og undervisningsministeriet. Den samlede op på de praksisser ud fra otte cases, der har vist sig at stimulere virksomheders efterspørgsel efter og voksnes motivation for almen voksen-, efter- og videreuddannelse (VEU). Kortlægningen viste, at nøglefaktorer for at motivere til at investere tid og ressourcer i almen VEU blandt andet er:

En opsøgende indsats målrettet både ledelses- og medarbejdersiden i virksomhederne. **Struktureret samarbejde** mellem aktørerne i voksenuddannelse, blandt andet opsøgende konsulenter. En **udveksling af viden** om virksomhedernes kvalifikationsbehov og planlægning af tværgående opsøgende aktiviteter. **Uddannelse af nøglepersoner** i virksomheden samt brug af **uddannelsesambassadører**, der selv har gennemgået almen VEU og haft succesfulde forløb, virker også.

På tværs af de otte cases i rapporten beskrives det, hvad der i særlig grad nedbryder barriererne. Blandt andet **brug af fælles screening** for alle personer i virksomheden – også ledelse, mellemledere og TR. Og resultater for alle offentliggøres for medarbejdere for at afmystificere screeningen, fjerne skrækken for fyring og aftabuisere uddannelse. ◆

Nordisk nätverk för vuxnas lärande

nvl.org